

Mai
1937

Nr. 19

Tuleviku Rajad

Sisukord: K. M. — Öppiva noorsoo suviseid ülesandeid. Eduard Herm — „Vetetar“. Arvo Kaal — Saarlane. Aarne Vinkel — Saaremaast ja saarlasest. (Ülevaade). Juhan Peegel — Karmid rannad. (Meeleolupilt). R. Jaakson — Supellinn Pärnu. Jul. Seljamaa — Mõtted. Imant Rebane — Rahe. Aarne Vinkel — Rännulaul. M. Nõges — Rattamatk. * — Kutsuvad kollased maanteed. J. Liivoja — Tundmatu kangelane. K. Ahven — Laup tal madal. A. S. — Haapsalu. Ilmar ise — Maa hing. Lemb. Metsasto — Hällipäevaks. J. Sulg — Perpetuum mobile. Tehnikanurk. Kriitika. Rahvusvahelise Õpilaste Kirjavahetuse Eesti Büroo teateid. „Tuleviku Radade“ 1936./37. õ.-a. sisukord.

Kaas H. Ruusilt.

Keskkooli- ja gümnaasiuminoorsoo ajakiri

«Tuleviku Rajad»

Tulevikuradalased saavad maksuta kaasandena ingliskeelse ajakirja
„Keep Smiling“

Õpilased, vilistlased, õpetajad! Tehke kaastööd „Tuleviku Radadele“!

Aidake kaasa „Tuleviku Radade“ levitamisele!

Kaastöö saata „Tuleviku Radade“ toimetusele, Tallinn, Sakala 51. Tellimised ja kuulutused saata talitusele, Tallinn, Sakala 51. Raha maksta posti jooksvale arvele nr. 315.

„Tuleviku Rajad“ maksavad:

sügispoolaasta (4 numbrit) — 90 snt., kevadpoolaasta (5 nr.) — 115 senti, kogu õppeaasta (9 numbrit) — 2 kr., üksiknumber — 25 snt.

„Tuleviku Radu“ saab tellida ka igast postkontorist.

Tallinnas müügil Kooli-Kooperatiivis, Tartus — Ajakirj. kontorist (Rüütli tn.)

TULEVIKU RAJAD

EESTI KESKKOOLI- JA GÜMNAASIUMINOORSOO AJAKIRI

III aastakäik

25. mail

Nr. 19

Õppiva noorsoo suviseid ülesandeid

Kes koolinoortest suvel tahab palju raamatutega tegemist teha! Raamatud jäetakse linna või viiakse kodutallu, kus nad puudutamatu riivil lebavad sügiseni.

Suvel ei vajagi noored ajaveeteks ilukirjanduslikke teoseid ja õpiraamatuid, sest nende ees on avatud meisterlikum ja kapitaalsem luuleteos, raamatute raamat — loodus.

Juba koolitöö ajal, kauneil kevadpäevil igatsevad koolinoored ahtaist ja poolpimedast klassiruumest looduse rüppe, et lugeda ja nautida imeilusat loodusraamatut. Noorte südamesoove rahuldavad osaliselt kevadised õppematkad, kuid täiesti täituvad nende igatsused alles suvevaheajal. Siis võib õppiv noorsugu, viibides keset sinetavaid metsi ja lokkavaid viljavälju, vaadelda ja imetleda looduse ilu.

Looduspildid on veetlevad ja meeolurikkad, kuid nad võivad hõlpsasti ununeda. Seepärast võtavad kirjaniikud kaasa tühjad vihikud, kui nad lähevad üksindusse jälgima: mäeharjadelt avanevaid kaugusi ja avarusi, metsasalkade ja põldude mitmevärvilisi laike, koskede kohinat. Luuletajate eeskujul ärge piirduge, koolinooredki, ainult ilutsemisega ja pidutsemisega kaunistel kinkudel ja mühisevates metsades, vaid te peaksite oma läbielamusi, vaatlusi ja tähelepanekuid üles tähendama vastavisse märkmikesse. Selline märkmete

tegemine on mitmeti kasulik — õpite loodusnähtusi ja maastikuvaateid sõnastama ning harjute loodust üksikasjalisemalt vaadlema. Kirjelduste puhul püüdke üldlooduspiltide ja meeolude kõrval jälgida üksikasjaliselt mõnd üksikut loodus-estet, näit. k a s k e, nimelt milline on ta päikesetõusul, päeval, õhtul, ööhämaruses, tormi ajal, vihmavalingu hetkel jne.

Kui olete, noored, tüdinud looduse vaatlusest, siis sulgege silmad ja kuulake lindude laule: käe kukkumist, lõokese lõõritust, ööhiku sillerdusi. Innustuge ja anduge ümbrust unustades lindude lakkamatule muusikale. Ka linnulaule ärge unustage sõnastamast ja üles tähendamast. Koju jõudes pärige hallipäistelt eitedelt-taaidelt vanaaegseid linnulaulude sõnu ja kirjatage nad täpselt üles Eesti Rahvaluule Arhiivi jaoks.

Tulihingelised noored kirjandussõbrad! Suvel, mil olete kõikjalt ümbritsetud looduse ilust ja võlust, ärge unustage suurimaid loodusearmastajaid — meie kirjaniikke! Vabul hetkil rännake nende kodukohta, lapsepõlve mängumurule, mahajäetud karjamaale ja viimasele puhkepaigale. Vaadeldes ümbrust ja küsitlege sealset elanikelt teateid kirjaniku enese, ta vanemate, õdede-vennade kohta! Kõik need kirjandusajalooliselt väärtuslikud märkmed pange paberisse ja koondage kaustikusse, et „Tuleviku Radade“ toimetus saaks nad avaldada

üldsusel ja teie ise neid võiksite eduga kasutada kirjandusloo tundides. — Veel elavad Hnna Haava karjapõlve-kaaslased, Juhan Liiva, Gustav Suitsu, Anton Hansen-Tammisaare ja Mait Metsanurga lapsepõlve-sõbrad. Rutake nende juurde andmeid koguma, enne kui teated tumenevad ja kaaslased kaovad.

Mõnes metsakurus pole veelgi ununenud rahvalaulud ja muinasjutud vanakeste suust. Endiste aegade pärimusena lauldakse ja jutustatakse neid ajaveeteks lastele.

Ka need ootavad üleskirjutamist koolinoorte poolt.

Seni on noored alati kaasa sammunud kirjandusliku tänapäevaga. Nad on pisarsilmil leinanud kadunud kirjanduslikke ja õnnejoovastuses tervitanud produktiivseid sõnameistreid nende suursaavutiste puhul.

Seepärast ei tohiks ülal-esitatud suvised kirjanduslikud ülesanded pakuda tulevikuradalastele erilisi raskusi, vaid on loota, et nad teotsevad meelsasti neil aladel.

K. M.

EDUARD HERM

„VETETAR“

Luitund liivarannalt päikese tõustes
lasti alla vaigust lõhnav laev
(lõppes rakuskäsil töö ja vaev).
Sõiduk, nagu öine mereneidis
vees kui ürgses kodus ennast leidis.

Vette libises laev meeste lauldes,
hõbesulbist kattus raudne kiil.
Kohuta'i kalju, põhjatuule-iil.
Uhke mast kui iidne obelisk,
tollel laeval sõita pole risk.

Tundus hõiskenooti Ürbi hüüdes:
„Vete pinnal minu esiklaev!
Avanegu sügavuste kaev, —
minu alust neelda see ei suuda,
oma sihti „Vetetar“ ei muuda.“

Ürbi viipel heisati kõik purjed,
ulgumerre sööstus alus uus.
Ronis noorur-madrus mastipuus.
Tema unistuste kandetalad:
süvamere lainte võimsad halad.

Õnnetundest Ürbi süda tulvil;
ülguvetele läks uljas sõit.
Ühte võitu jälgis teine võit.
Veetles Ürpi iidne hämarik,
tõmbas võimas taidur — tulevik.

Nõnda tüüris tormitiineis vetes
lendav kaljas, uhke „Vetetar“;
teiste laevade ta printsitar.
Kohuta'i ülguv rajurünnak,
aina kaugustesse siirdub rännak.

Saarlane

Üle lainete,
läbi tormide,
üle vahuse, mässava vee
tormab kalapaat —
loogas purjeraag,
tüüril külmanud, tardunud
mees...

Ees vaid lainemüür,
udus silmapiir,
sihiks helendav, virvendav täht;
puri rebenev,
alus purunev —
tahe kindel ja kindel ka
siht...

AARNE VINKEL

Saaremaast ja saarlasest

Aino Kallas, kes on olnud nii inustatud saaremaisest, ütleb ühes oma töös: Saaremaa süda on kivist. Ja tõesti, kivi on esileküündivaim ese meie suurima saare üldpildis. Juba igaüks, kes kunagi Saaremaa rannal maabub, näeb paeklibust ja rändmunaikaist palistatud veepiiret. Vastavad mõõtmised näitavad, et Saaremaa pind pikkamisi tõuseb, kuid sellega võidetud maa on tühi ja paljas nagu maailm enne loomist — alles aegade jooksul roomab paeklibule nääpsuke rohulible. Kuid mitte üksi rannikul ei paljastu Saaremaa kalk aluspõhi, vaid seda leiame sagedasti mujalgi: laiuvad mustjad paepealsed, uuristatud vihmast ja kriimustatud kunagisest mannerjääst. Mõnelgi pool nõmmedel ja heinamaal jooksevad rändrahnude kuhjatiseid — raunad, kus tihedalt koosolevate kivide vahel ainult sõnajalapuhmad kasvavad. Sajandeid on saarlased ehitanud kivitaresid, nii et need palistavad iga väiksematki teed oma halli paelaga, kuid kive lõmitab siiski veel külluses isegi põldudel, heinamaist rääkimata. Vahest on ka Saaremaa kividega sama lugu kui Tammisaare Vargamäel, nimelt et maast tõusevad koristatute asemele ikka uued kivid.

Teine nii tüübipärane ja paepeal-

sele lähedane maastikuline üksus Saaremaal on kadastik. Sõites Saaremaal võib kõikjal näha neid vähenõudlikke taim-asukaid, juured tungimas paepragudesse või kruusakattesse. Nad suruvad end vastu maad, nagu kartes tõsta oma latva kõrgusse. Kadakate vahel on kohati lükitud sarapuupõõsaid, kuid needki on nüisama kidurad nagu kadakad ja nende juures on loomad teinud hoolsat aednikutööd. Talviti on kadarikud elukehavad — vahel jänes tipib sinna oma jälgi —, kuid suvel saavad nad omapärase külgetõmbavuse oma hobuste, veiste ja lammastega. Valgete, mööda ühetasast pinda looklevate maanteedes ääres võib sagedasti näha Saaremaa vilkaid hobuseid lehvivi laku eemale traavivat. Samas nopivad lammad usinasti kõrbenud rohuliblesid, juhitud paljajalgsest karjusest, valge kotiga seljal, kes melanhoolselt vaatab kaugusse kaduvalle möödujale järele.

Kirjeldatud oma karmuse ja vähenõudlikkusega suursugune maastikutüüp ei ole aga ainus Saaremaa looduslikus koostises. Kus pinnas on sügavam, seal on ka taimestik suutnud levida kõrgusse suuremal määral. Nii sarapuud, mis loopealseil olid kidurad ja vaevased, on põlluäärtel uljat

Karjamaa Saaremaal

sirutamas oma vibujaid oksid valguse järele. Mänd on õigemini esimene puu, mis kadaka järele kehvast pinnast võib kasvada. Ja teda leiamegi, viljastades ürgseid luiteid, milliseid leidub eriti Kesk-Saaremaal. Lainetas ju kaugeil ajal Saaremaa kohal vesi, kust siis merepõhja kerkides tõusis esimene maanukk — Viidu kõrgustik — Saaremaa selgroog. Ümber selle aga murrutas meri, kerkisid randvallid ja tuul kuhjas luiteid. Läksid ajad, maapind tõusis, ja meri pidi taas algama teises kohas oma kuhjamistööd. Tänapäeval märgivad randvallide vahesid paiguti sood, kuna randvallidele on rajatud teed ja inimasulad.

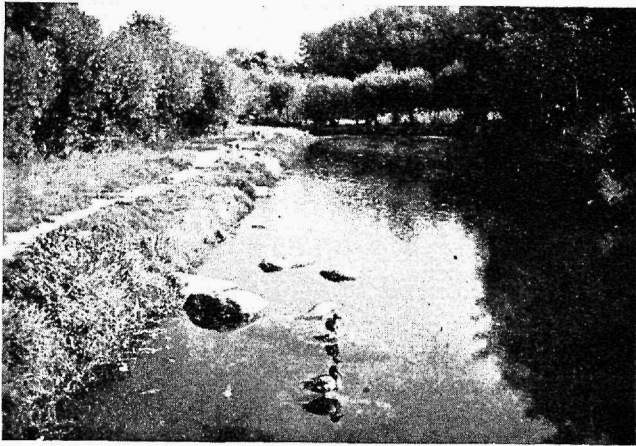
Möödunud aegade teissugused olud on jätnud Saaremaale rohkem taimestikulisid mälestusi kui mandrile. Nii leidub siin sääraseid haruldasi taimi, nagu jugapuu, luuderohi, alpi võipätkas jt. Üldse on Saaremaa leht- ja segametsad, leides eeskätt saare- lääneosas, liigirikkad ning vahelduvad ja seepoolest võluvad, otsekuu tahaksid nad heaks teha seda puudust, mille paratamatult tekitab saaremaine loopealne oma rusuva monotoonsusega. Saaremaa puisniitudel kasvavad kõrvu rässakas tamm ja sirge haab, valgetüveline kask ja halgas saar, le-

pad, pärnad ning lõppeks mitmesugused põõsastaimed. Okasmetsi leidub suuremal määral Põhja-Saaremaal, mis varustab puiduga ka metsakehva Ida-Saaremaa, nn. „Põide kanti“, mis kujutab endast Saaremaa viljakamat ala.

Kuna Saaremaa on üldiselt „tasane nagu laud“ — nii räägitakse —, siis veekogudest jõgesid siin peagu ei leidu. Vähesed veevoolused, mis kevadeti ja sügiseti kivide vahel looklevad, kuivavad suviti. Põhjavesi ei saa vähese kallakuse tõttu ära voolata, seepärast tekivad sood, levides peamiselt saare kesk- ja idaosas. Mõningaid järvi leidub ja nad on oma loodusliku poolest märgitavad; nii Karujärv oma kallaste ning saartega ja Kaali järv oma salapärase tekkelooga ja kujuga.

Ka Saaremaa asulastik on omapärane. Luitunud roog- ja õlgkatusega praostunud palkidest majad on piiratud tarade ja väikeste viljapuuaedadega. Pikad kaevuvibud ja pakktuulikud on nendega lahutamatu seotud.

Saaremaa kui saare ümber leidub vähe väiksemaid laide, kuid need, mis esinevad, on kaaluka väärtusega looduslikust seisukohast. Meie kodumaa läänepoolseima osana esinevad Vil-

Kuussaare partide tiik

sandi ja Vaika saared. Kes lähtub vaiksel kevadhommikul paadiga Vilsandi poole, võib otsata nautida kaunist vaadet kahel pool levivaile metsapalistatud lahekallastele; ees aga valendab Vilsandi tuletorn. Vaika saared pakuvad peale oma faunalise külluse ning ainulaadsuse ka pinnaehituselist huvi; sest siin on Läänemere lained alatasa toimetanud oma rünnakuid, uuristades omamoodi kütkestavaid kunstitooteid. Peale Vilsandi kuulub Saaremaa juurde ka Arbuka oma pärna- ja sarapuumetsadega ning hirvedega, ja Ruhno, mis on huvitav nii oma looduselt kui ka rootsi algupäraga elanikega.

Kui rääkida saarlastest, siis võiks vist praegusel minevikuromantika ajastul alustada saarlaste kui Läänemere isandatega, nagu neid kujutab Saaremaalt pärinev kirjanik August Mälk. Kuid mitte üksi Mälgul pole tegemist olnud vahvate saarlastega, vaid ka Hindrey kirjutab neist oma romaani „Urmas ja Merike“ I osas: „Mis saabki saarlane muud teha kui sõdida? Ei ole tal põllumaad, kõik liiv ja kivid, mis sa künnad.“ See karm seik selgitab paljugi saarlase ürgse iseloomu kujunemist. Ja küllap saarlaste suur röövi-, neima- ja vabadus-

himu mõjus kiirustavalt ka nende muistse vabaduse kaole. Kuid saarlase avarusi ihkav veri ei ole hävinud ka võõra ikke all. Õigemini Saaremaa suletud asend hoidis siit eemale paljudki ajaloolised rajud, mis laastasid mandrit. Kuigi vähendatud kujul, on praegugi saarlases püsinud iidne tung laia maailma. Nii rannakivil seistes igatseb kaluripoiss jõuda kord „maailmameredele“, et tulla hiljem vananenuna tagasi võrke paikama oma rannahurtsikusse. Sisemaalase poeg ja tütar tunglevad aga „suure maa“, s. t. mandri järele, lootes seal vaigistada oma vabadus- ning uudusjanu ja leida õnne. Kuid karm loodus ja üha kitsenevad olud on vajutanud kindlasti omagi pitseri saarlase kauge minevikus tunduvasti uljamale hingele. Ranniklase võitlus tormise merega aerupaadis, nii et kipub kaduma mälu ja käed kleepuvad verrega, sisemaalase maadlemine kivise maa- ga, kus juba noorena selg vajub küüru ja valud painavad ihu, — see kõik on hajutanud paljugi saarlase löömalustist, on teinud tema küll sitkeks, kuid ka raskemeelseks, vaikselt ja sagedasti ükskõikseks. Ta on vähenõudlik, tagasihoidlik, püüdes kõike saavutada omal jõul: teiste abile on ta

umbusklik. Seetõttu on tema poolt tähele panemata jäänud ka paljud uuendused, mis välismaailm pakub, olgu need siis head või halvad. Kuid elu sammub oma rada ja ta muudab ka saarlast ja Saaremaad. Kui siamaani sügisööl võideldi kaluripaatices aerude taga majakõrguste lainetega, siis nüüd on mõlad asendumas mootoriga. Sahn tõrjub kõrvale Saaremaa adra, millega nii kaua on pugitud paelahmakate ja rändmunakate vahel. Ja saarlane pole jäänud endiseks — ka tema on osa saamas levivast linnakultuurist, nii hea või halb kui see ka on. Jalgratas muretseti tallu ennem kui

JUHAN PEEGEL

Karmid rannad

Vaikne ja rahulik on tüün meri. Sinkjashall ja leebe kui sula malm.

Udutoridid ripuvad klibusel rannal ja keerlevad uinuva vee kohal. Rannaäärne õhk on niiske ja kastab pleekunud kivid ja põudse mulla värsket rõskusekorraga.

Madis kordab kesa. Tõnts seanina käristab madalaid vagusid klibusesse pinda. Vanamehe rasked riidepastlais jalad jätavad jäljed tuhksesse mulda, laiad, rahulikud jäljed. Vana ruunannäss veab nohisedes ja pikka. Mõlemad on sõnatud, otsekuu tummad. Hallide kühmudena liiguvad mõlemad rannakupli kivisel kuklal, vastu halli mereudu.

Eemal kalurimaja lävel puperdavad lapsed, lapitud riidetüked ja määrduvad põlviga. Las kilgata, küll kasvatab meri ja töö neist samasugused suured ja tummad inimesed. Kes teab, paljuku neid juurdubki siia pae-põhjasse. Võtab meri, võtab töö — muist lendavad pesast võõraile rannule ja jäävadki sinna.

Lage ja karmust õhku on siin kõik. Vaid lage rand võrkmajadega ja hõreda külasumbikuga, mille tänavail vi-

moodne ader. Kurvalt peab nentima tööka, et rahvariie on moodse hilbu ees ikka enam ja enam taandumas. Praegu kantakse teda veel ainult Muhus ja Sõrves, kuid sealgi ainult vanemate inimeste poolt. Noored aga nähtavasti arvavad, et see, mis väljast, kaugemalt tuleb, on ainuhea ja — lunastav. Ja kes võibki neid kõigutada nende usus või ebausust!

Saaremaa pakub siiski huvi igauhele, kes tahab tutvuda omapärase looduse ja töötava inimesega, kes tahab vaadelda elu, mis ei ole suurlinnaliselt kiire ning kärsitu, vaid vaikselt oma piirides arenev.

listavad kõigi kaarte tuuled, kui meri taamal sülgab rohelist vahtu ja kalur kokkupigistatud hammastega seisab purustatud võrkude juures.

Mida saab siin armastada?

Sest inimesed on siin nii ühesugused kui kivid all rannas, tahatud, nurgelised, tummad. Ja maa on kõva kui pajakumm, tuuled karmid, õhk täis halastamatut külmust; ehk jälle sompus ja hingemattev nagu täna.

Madis seisatab põõningul. Nohiseb. õiendab mütsi, ohkab ja jälle vajuvad laiad jäljed tahkesse mulda. Eks ole temagi seigelnud maailma ookeanidel, omanud rahasadasidki taskus, aga kui laevaparras puutus kodusadamasse, oleks haaranud kätega mulda, klibusesse, sitkesse kamarasse. Ja siin ta nüüd on!

On tõesti needus olla saarlane — nii tugevasti kutsub kodupesa keset tuuli ja rohelist vett. Ja lahkujad vaatavad vesisilmil kaugenevat halli randa. Küllap mälestavad sealpoolgi vett helusega seda võõrasemalikkude kodusart, kus neil polnud ruumi.

Sest nad on ju — saarlased. Kivise pinna kivised lapsed.

— Laiad jäljed vajuvad pudevasse mulda. Kündja ja ruun aisade vahel higistavad.

Meri on praegu rahulik ja tüün. Sulamalmsse massi kohal ripuvad hallid

udutordid, vesikaarest rahiseb vaevu märgatav vina. Kadakanutid öörivad õhus.

Kündja kuulatab ja raputab pead. Torm on tulekul.

R. JAAKSON

Supellinn Pärnu

Pärnu on Eesti kuulsaim supellinn. Oma 700-aastase minevikuga kuulub Pärnu kõige vanemate Läänemere linnade hulka. Rahvaarvult ja suuruselt seisab ta Eesti supellinnade seas esimesel kohal.

Loodus annab Pärnule kõik merekuurordi omadused: lõunapäikesest soojendatud merelahe suplemiseks, jõe veespordiks jne. Erilist ilu annavad linnale hästikorraldatud puisteed ja lillepeenrad. Seetõttu upub Pärnu suvel täiesti rohelusse. Üldiselt on puisteed planeeritud nägusalt, mis jätab suvitajaile meeldiva mulje.

Väljaspool Pärnu linna piiri on tähtsamaiks vaatamisväärsiks kohtadeks Doberan, Reiu mets, Lavasaare turbaraba ja Leplaane uudisasundus.

Doberan asub linnast 10 km kaugusel. Ühendusena tarvitatakse suu-remal määral veeteed. Reiu rand ja mets on võitnud peamiselt noorkotkaste ja kodutütarde tähelepanu. Noorkotkad ja kodutütred korraldavad seal oma iga-aastased laagrid. Suviti kuulduv seal noorkotkaste võimsat laulu: „Ma vaatsin paadist

kiikriga, kui kaugel on see Reiu rand.“ Kuuldavasti kavatsetakse tuleval aastal luua ühendus Reiu ja Pärnu vahel mere kaudu.

Lavasaare turbaraba on Pärnust 18 km kaugusel. Sinna on ehitatud raudtee ja elektriijaam, mis hakkab voolu andma ümbruskonnale.

Leplaane nimeline maa-ala asub Are valla kagupoolses sopis, Sauga jõe vasemal kaldal, 13 km Pärnust eemal. Uudisasunduse maa on savipõhjaga, mis kaetud kase- ja sanglepavõsastikuga. Leplaande kui madalamasse kohta valguvad kevadised ja sügisesed veed, muutes selle läbipääsematuks. Nüüd aga on see maakoht muudetud täiesti elamis-kõlvuliseks. Möödunud suvel isegi käis Leplaanega isiklikult tutvumas härra Riigivanim.

Nii näeme, et Pärnus leidub küllaltki palju looduslikke vaatamisväärsusi. Kõrvutades Pärnut teiste supellinnadega, jäävad teised linnad Pärnust kaugemale maha. Igale eestlasele peaks olema Pärnu kui Mekkaks, kus ta käib vähemalt üks kord elus.

JUL. SELJAMAA

Mõtted

Need mõtted rändavad meil elurada, on möödunud meil mitu aastasada. Tuul tuleb mühisedes kaugelt, me silmist veereb pisar laugelt.

Nüüd loodus sala-juttu ajamas, mis tuul on toonud kaugelt ra'alt. Need mõtted on meil peas kajamas, mis on lähedalt ja kaugelt maalt.

Oo! — need hirmsad mõtted,
on a'and meil pead kohisema,
ja tuul meil mered mühisema,
need mõtted on meil elumõtted. —

IMANT REBANE
Tartu Poeglastekeskool.

Rahe

„Tuleviku Radade“ lühijuttude võistluse esimese auhinna saanud kirjand nooremäe rühmas

Idas pakatas koit. Taevas punetas kui tuline rauatükk sepa alasil oodates hoop. Üksikuid pilvi, vahtvalgeid ja õrnalt roosatavaid lameskles metsade ja küngaste kohal.

Päike piilus taluõuele üle vooresel-jandiku; uudishimutses maja seinal ja tume-hallil katusel ning ronis tarregi üle madala aknalaua. Tuba täitus selge ja tolmukübemeid tantsitava valgusega. Valguslaigud mängisid lõhnavaile pakkseinul ja vaigupisarad särasid pilguks kuldkollaselt.

Ärkasid majalised. Algas tegevus siin, Laanemäel, ja teistes taludes kollendama lõonud põldude vahel ja kinkude nõlvul. Kurgsoo raba-taludes kiresid kuked üksteise võidu. Laanemäel lükati lahti eluhoone punapiidaline uks, otsekuu tahaks majagi haidutada ja ringutada uneväsimust kastesse hommikusse, naeratada vastu säravale päikesele ja mõelda selle üle, kust kohast õieti alata töö rühmamist. Perenaine astus õue, võttis aiateivastelt lüpsikud, lükkas laudaukse avali ja hakkas lehma lüpsma.

Maja trepile astusid peremees Jüri ja sulane Juhan. Esimene seisatas, vaatas uurival pilgul üle taeva ja sõnas lootusrikkalt: „Täambe tuleb vist ommeti ütskõrd ilus ilm! Ristikhaina tahvagi juba ülesvõtmist ja rõuku panemist... Mädänu na küll juba om,

aga vahest saab viil asja. Siia ajani tuli jo vihma igapäev kui pangiga.“ Midagi kurba, kuid optimistlikku kõlas selles töömehe karedas hääles.

„Küll näis, hia ta jo oles!“ ümahtas sulane, astudes üle lõhnavate ja kastetnutvate ubinheinte talli poole.

Siis kruuksus ja logises võti ja kolk-satades langes raudkang talliukse eest. Varsad toodi välja, et neid heinamaale viia. Nad tantslesid päikese soojal sülelusel ja siputasid sabadega. Said nad ju jälle üle hulga aja heinamaale värsket rohtu maitsma. Kaua kestnud sadu oli takistanud nii loomi kui ka inimesi.

Laudas taples perenaine kärsitu Punikuga: „Paigal, Punik! Seisa!“ Punik keeras pea ukse poole ja mattis oma rahutuse igatsevasse ammumisse. Pääsukesed sõelusid avatud uksest sisse-välja kandes poegadele toitu. Lae alt pesadest kuuldus pääsupoegade kädistamist, mis aga varsti kadus piima kõrisemisse panges ja pärastisse unelevasse sirr-sorinasse.

Kui lehmad lüpstud, kurnas Maali vahutava piima suuremasse nõusse ja aetas selle piimanõu siis veetoobrisse jahtuma. Siis hüüdis perenaine maja poole: „Peet, ae! Peet! Kari aja mõtsa! Koolukraavi ja Vanamäe karja om ammu vällän!“

Varsti tuligi Peet unisena ja palja-
jalgsena ja hõikas koeri: „Sammi,
Aadu! Seh leib!“ Neile ei olnud leiba
tarviski näidata: juba tulid nad ja
karglesid püsti poisi najale. Lehmad
lasti välja. Need läksid kohe rüsinat
väravasse ja sealt tänavat mööda kar-
jamaale. Lambad kepslesid rõõmsalt
mäel ja vana oinas noogutas neile äh-
vardavalt oma sarvilise peaga. Leh-
mad vedasid jalgadega kastesele ro-
hule helerohelisi vagusid.

Peet heitis lepiku äärde alles kas-
test märjale rohule ja silmitses mõtis-
kelles unelevaid pilvepuhmaid. Tae-
vas sinetas, ja pilvede taga avardus
otsatu kaugus. Peedul tekkis äkki tun-
ne, kui tahaks ta haarata sülle kogu
seda avarust ja päikesesära, ta tahtis
kui kaisutada tervet maailma.

Putukad sumisesid nü uinutavalt
rohus. Lehestik oli täis sirinat ja süda-
survist linnulaulu. Lõo laul oli kui ai-
nus helisev keel taeva ja maa vahel.

Päike aga tõusis üha kõrgemale kui
väsinud rändur nähtamatuile mägede-
le. Keskhommikul hakkasid parmud ja
kärsed loomi tüütama ja ajasid nad
puude alla vilujahedusse. Mõned heit-
sid põõsaste vahele mäletsema; lam-
bad korjasid üksi veel kiiresti-kiiresti
rohuliblesid. Siis vist hakkas neilgi
kuum või tegid parmud nendele liiga,
aga nad surusid ennast ühte hunni-
kusse ja jooksid tõugeldes ja norsel-
des kodu poole. Peet ajas ka lehmad
neile järele. Koerad käisid uniselt ja
lõõtsutades nende järel.

Kodus pani Peet lehmad lõõga, ku-
na lambad jäid vabaks, sest nad ar-
mastasid väljas laudaseina ääres ma-
gada. Pärast einestamist võttis Peet
kuurist hangu ja reha ja läks põllule
isale-emale appi ristikheinu kuiva-
tama.

Töötades hakkas kuum ja Peet vis-
kas särgi seljast kraavikaldale. Päike
küll kõrvetas, kuid mis sellest! Hein
oli raske ja alt veel päris märg, nü et
ümberpööratud kaared aina aurasid
ja tundus kopitanud lõhna. „Siin ei

Rõuge

ole viil suuremat medägi hädä, siin
jo es kasva hain suures. Siin va' lii-
vasoss, aga kui lohku saame, siss viil
näetel!“ sõnutas Jüri ja viipas alla
Koolukraavi poole. Ja jälle nõustus
sulane: „Küll noh näis! Sial asi mui-
dugi poole ullemb!“

Nii oligi. Laia lademena lamas ris-
tikhein, vihmast kinni tambitud ja
märg. Kui siingi oli pööratud pahem-
pidi, läksid perenaine ja peremees
koju. Maali hakkas loomade ja lõuna-
söögi eest hoolitsema, Jüri rakendas
hobuse reha ette ja tuli tagasi põllule.
Kõrgematelt kohtadelt, kus heinakasv
väiksem olnud, võis juba kaared kokku
tõmmata suurteks „rontideks“. Sulane
hakkas rõuguredeleid püsti seadma.

Kui redelid püsti ja aluspuudki ko-
hal, hakkasid Juhan ja Peet rõuku
meisterdama. Hangudega kanti hein
juurde ja sulane tõstis need redelitele.

„Juhan, mes sa õige arvad, mitu rõuku tinav-aasta saab?“ küsis Peet. Ta tundis erilist huvi sel aastal kõigest, mis sündis talus, olgu loomad või põllusaak. Oli ju isa ütelnud kevadel, kui Peet lõpetas algkooli parima õpilasena: „Kui nüüd suvi õnnistas, siss lähäd linnakooli. Piad püüdma, piame kõik; ega's meil midagi ülearu ega raisata ole!“

Juhan arvustas pilguga ristikkeina-põldu. „Muidu aasta sai ikke kaitskümmand rõuku, aga nüüd vähembalt kaitskümmand viis. Kos sel aastal kõik kasvab nigu elumüir!“ kiitis ta siis.

See oli tõesti üsna kena suvi. Ainult vihma üleliia — eriti nüüd heinaajal. Kuidas kõik kasvas! Aina lust näha! Rukis oli mehekõrgune ja kõrred jämedate peade all kummardasid põlvini, otseku palves ja harduses kellegi ees. Varsti pidi algama lõikus. Rukikiväljade kollased palakad olid äärestatud rohekaskollaste suvivilja väljadega ja nende vahel laiusid kui vahelduseks mustad kesanusmed.

Kui juba kümme rõuku oli üles laotud ja päike juba rändas kõrges taevas, mindi lõunale. Õhk oli kuum kui saunaleil ja muutus üha raskemaks.

Söödi ruttu, otseku peljates kedagi. „Tea neid ilmu ja asju! Tuleb jälle mõni rahkam vihma ja asi moka!“ ütles peremees. Perenaine ei läbenud lauvalt sööginõusidki ära koristada, laotas ainult rätiku kärbestele kaitseks peale, „et niid ei pääses ennast siia nuumama.“ Mindi jälle põllule.

Tuul oli tõusnud ja läänest ujusid üles mustad pilved kui luuravad paharetid.

Töötati kibedasti, sest võis jälle vihma tulla. Kolm rõuku saadi kokku, siis oli tuul tugevnenud ja lääs mustas kui pörgusuu.

Aina töötati, tõsteti. Peedule näis, nagu oleksid kõik heinad takerdunud üheks määratuks rampraskeks punt-

raks, mida peab aina sikutama, tõstma ja harutama, nii et valu jookseb surisedes soorites üles-alla. Vaikne ahastus oli peremehe tõmmul ja päikesest pargitud näol. Pilgud ekslesid taeval, otsides teed kõrgemale, abi järele. Kuid taevas muutus halastamatuks, julmaks... Idas oli veel ribake sinist põhjatust, muidu aina pilvede lõputa kuhjatis.

Midagi kõmises kauguses vihaselt, nagu naeraks keegi neid tööruhmadeid putukaid seal põllulapil, mis neile armas kui elu, mis õieti ongi nende elu.

Esimesed piisad langesid. Need olid suured ning jahedad ja tungisid õela hammustusega läbi linase särgi. Väik sähvas üle põldude ja mürin järgnes talle kui truud koer võika ähvardava urisemisega. Sadu tihenes.

Rehad ja hangud heideti rõugu alla ja peremees sõnas: „Jookse aga koju! Ei enam... medägi...“ Ta jäi seisma, higine rind lahti vihmale, käsi kramplikult ümber rehavarre. Imelik surve tekkis lõuapäradesse ja kättesse voolas kangekaelselt purustada ja võideldada tahtvat jõudu. Metsikult tahtis ta heidelda looduse endaga, nende muremustade pilvedega ja ajada nad minema taevarandade taha. Siis aga taltus ta hing ja ta läks koju, kuhu jõudis läbimärjana. „Üle poole sai üles,“ lohutas ta ennast ja teisi. „Ei sest, kui palju ei tule!...“

Vihma valas! Teeradadele ja laudade ette tekkisid suured loigud, heina-puru ja praht ujus pruuni korbatise-nendel. Välguvikatiid nüitsid taevastel põldudel, kõmin ja mürin käis nende jälil kui kubjas teolisi sundides, aina ähvardades ja sajatades. Põllud, metsad ja majad akende taga muutusid ainsaks voolavaks ja valendavaks kauguseks.

Siis... äkki algas katusel tugev krabin ja pörin. Rahet sadas! Läbi harvenema hakkava vihma nähti, kuidas raheterad karglesid murul, kuidas

Kihnlased Pärnu nahksilla ääres

nad mulksudes kukkusid lompidesse ja peksid laudaseinad laiguliseks. Rahesadu aina tihenes, põrin ja kolin katusel ja akendel muutus valjuks ja karmilt ähvardavaks. Näis, nagu oleks see olnud nii juba ammu-ammu, on praegu ja tulevikuski — see põrin ja naksumine akendel ja katusel.

Peedu õde ja vend värisesid süngis, teised istusid nurkades. Perenaise sinised silmad olid uppunud pisaraisse. Sulane istus mõtteis ja haudvaikselt, ta silmad vahtisid pörandale, nagu näeks seal midagi ennenägematut ja õnnestavat. Peremees istus pingil, akna ligidal, suu pigistatud ainsaks ahtaks viiruks.

„I-taivane esä! Halasta!“ anus perenaine. „Me vili! Rügalõikus — valmis! Halasta!“ Nagu vastuseks sellele härdale palvele murdus aknaklaas rahe hoopide all, pörandale lendas vett, klaasitükke ja paar suurt rahetera. Väljas oli maa päris valge rahest.

Katkise aknaruudu ette seati ruttu pesukauss, et vett ei valguks pörandale. Aga jälle klirisesid aknad, nüüd juba mitmes toas. Pörand oli täis klaasikilde, raheterad lendasid kange hooga vastasseina.

Siis mingi raksatus, kuskil kauge-

mal. „Jumal, Jumal! Sisse löi!“ hüüdis perenaine. Ja tõesti tõusis varsti Kurgsoo poolt hele leek. Pärtli Jaagu sammeldanud katusega osmik loitis tulemeres...

Vett paiskus hooti sisse katkistest akendest. Laudaakendeski mustasid augud, mõnel aknal olid isegi vahepuud purunenud. Kurgsoo poolt loitles terav tulekeel ikka kõrgemale ja kõrgemale. Kes läheks appi? Ei keegi, saa rahe käes veel vigaseks ja varsti võib loidelda ka oma maja.

Viimaks harvenes sadu, siis lakkas täiesti. Uksed lükatati lahti, mindi välja vaatama. Veel kord sähvatas välgu tuhm nool ja mürin käis veel kord kummargil pilvede all üle põldude ja metsade, üle purustatud lootuste ja kurbade talude.

„Taivakene,“ halises perenaine Maali, „viljad ja marjad aian! Mes neist om saanud!“

Siin koduümbruses ei olnud veel väga viga, kuid Koolukraavi kandis näis rukkist ja suviviljadest üle käidud kui rulliga. Kuid aias oli lopsakatel loomapeetidel lehed räsitud, mõned päris lõhki ja vigased, et korista aga ära, enne kui närbuvad ja mädanevad. Õunapuude all oli lade

õunapabulaid. Perenaine aina pühkis silmi.

Jüril oli poe juurde asja. Ta viis katkiste ruutudega aknad poodi, et neile seal uued klaasid panna. Ta tuli tagasi alles õhtu eeli ja seletas, et sõitnud vaatama hävitatud põlde. „Meie rüanurme man tulin vankrist maha kaema. Pää' om kõrte otsast ära või jälle pooltühjas lüüdu. Aga teistele ei ole jäänu sedagi.“

Kui Peet karjaga koju tuli, võttis ta sulase jalgratta ja sõitis maanteele ja sealt Hundipalu mägede poole. Kui ta jõudis kodupõldude piirile üles esimesele künkale, tuli päike nähtavale pilve röskest kaisust. Siis vajus ta orgu sakiliste metsaharjade taha, kust Võrtsjärv keerutas üles tihedaid udukoonlaid.

Teed olid täis inimesi. Mida rohkem Peet edasi sõitis, seda suuremat laastamistööd ta nägi. Kartulipealsed olid maas „kukkide“ vahel, paljad rootsud olid püsti. Juurvili aedades oli tambitud mullaga segi ja marjapõõsailt olid marjad kui labidaga maha roobitsetud.

Tee tõusis mäkke. Mäest allavoolav vesi oli lõhkunud teesse sügavad kraavid ja ajanud liiva teelt odrapõllule. Nüüd paistsid sealt ainult mõned murdunud kõrred. Kraavid olid unmistunud rahehunnikuist ja viljakanadameist. Ja inimestelt kuuldus ainult kaeblikke ohkeid.

Peet pööras ratta ümber, et koju tagasi sõita. Vilka veeres ta mäest alla, nagu tahaks lendu tõusta ühes Peeduga ja lennata aina edasi, edasi.

All tõusvas udus lamasid talud ja onnid. Hämarus astus julgeil sammel ligemale ja embas talusid seljandikel, salusid, puid teeveertes ja osmikuid Kurgsoo veeremil.

Äkki märkas Peet enda ees tuttavat kogu. See oli Laastma Elli, vallavanema tütar, umbes sama vana kui Peet. Peet peatas ratta ja teretas. Nad rääkisid niisama, kus käidud ja kuhu

minnakse. Siis küsis Elli: „Kas sul linnas korter valmis?“ Peedul hakkas äkki paha, midagi rasket ja painavat kerkis kurku. Selle kooliasja oli ta nüüd unustanud!

„Või minust nüüd enam minejat! Vaata põlde, mis siit saab! Ja paljalt ei minda. Kuid lähed sina, ja on seegi hästi!“ ütles ta siis aegamisi ja kibedusega.

Elli vaikus. Siis ütles äkki tuliselt: „Aga'i lähe! Ajagu isa, aga ei lähe — kui sina ei lähe!“ Ta pööras pilgu kõrvale, kuid kätele jäid ette Peedu käed. „Aga nii: mina lähen ja sina lähed? Ja usu, me läheme mõlemad! Ma lähen Pindi valda koolimaja juurde ehitustööle, — sinna töölisi vaja. Kalki ikka segan ja muudki, ja nii saab vähemasti poole õpperahast!“ ütles Peet ja märkas siis, et Elli värises, ei tea kas õhtujahedusest või muust. „Kuule, sa lippa koju! On jahel!“ ütles ta tehtult karmilt ja istus rattale. Elli hüüdis talle veel midagi ja läkski. Peet ei kuulnud sõnu, kuid siiski tervel koduteel kõneles see hääl veel ta kõrvus.

Kodus rääkis Peet kohe isale raha-teenimisplaanist. Isa oligi nõus; pool põllusaagist saab ju kätte, aga seda on vähevõitu, nii et lisa ongi tarvis. Ja õde-venda saavad karjaga küllalt hästi hakkama. Peet oli korraga nii rõõmus, et ei teadnud, kus seda hoida, et jätkuks murepäevikski võtta.

Öösel, kui isa ja ema, õde ja vend juba magasid, ei saanud ta und. Koolimine oli südamel. Ei tahakski linna, maa on nii armas kõigi oma vaevade ja muredega, — kuskil on ometigi midagi, mille poole peab püüdma, mida peab igatsema. See on suur ja kallis hingevalgus! Ja juba homme ta läheb naabervalda tööle, et saaks raha, mille abil kergendada vanemate vaeva ja muretseda seda suurt valgust.

Nüüd aga, veel enne uinumist, tahaks minna Laastmale ja ütelda Ellile, et ta läheb kooli. Tahaks joosta üle

kastese õue, üle ristikkeina-põllu ja tunda seal heinakontsude magusvalusat kõditust paljastel jalgadel, üle koheda kesamulla, üle heinamaa, läbi

madala oja, kus vihmavesi libedate kivide vahel nüüd vahest ulatuks põlvini, tahaks minna ja viia temalegi seda suurt-suurt sõnumit!

Rännulaul

AARNE VINKEL

Kui märtsipäevad neeland talve jätted ja kevadpäike heitleb hommikkarges aos,

kui vastsest vulamas on rõõmsad lätted ja uued pungad tõusvad soojas saos, siis kaotand mõju mulle korra sätted — ei suuda hoida uljaid tundeid-mõtteid vaos;

ma tolmund, kitsast tuba üksi jättes sean sammud tuulde, üli rõõmus oma paos.

Maa õitsev, lõhnav hoogab tulvil kasvuhuhoos:

lill linnuga, aas põlluga on kaelu koos —

käib vaikselt taeval pilvekoonal valge. Tee lookleb rõõmsalt, jookseb, väänleb märke mäest,

pilt sööbub silma, samas kelmjalt lipsab käest —

las vuhab tuul, las pruunib päike palge!

MALLE NÖGES

Rattamatk

Rattamatk! Juba selle sõna kõla paneb südame kiiremalt funktsioneerima, teeb silmad säravaks ja kergitab suunurgad. Ja kui siis lõpuks ka ema on tüdinud hirmsast nurumisest (kavatsetava matka suhtes), siis algab see suurtöö — valmistumine. Sest „ajalugu“ räägib, et ei võivat midagi sellist ette võtta uisapäisa. Tasa ja targu peab kõik sündima!

Mõnel kirkal õhtupoolikul hakatakse asju kokku panema. Liikumisevahendile tehakse põhjalik läbivaatus. Kui on kasutada mõni uus väljaanne, võidakse olla õnnelik. Kui aga su võimu piirkonda kuulub mõni aadamaegne, siis peab püsivus ja tahe küll suure katsumise läbi tegema.

Õhkkummid on hädaohtlikus seisukorras. Peab lappima neid. Muidugi otsitakse kogu õhtupoolikul kummi-liimi. Ja kui ta siis lõpuks leitakse kustki hoopis teisalt, avaneb kurb väljavaade — liim on oma maise eksisteerimise juba ammu lõpetanud. Tor-

matakse kiirelt sõbra juurde — et aital Aga ka sõbral pole käepärast seda vahendit. Jääb üle vaid oodata homseni, kaupluste avamiseni.

Tolle õhtu kavasse võetakse siiski muude rattaosade revideerimine. Parandusvahendid on puudulikud ja mutripead hirmus ümmarguseks kullunud. Nii võivad ainsaks abimeheks olla vaid tangid. Nendega kruvitakse kõik tükk-tükilt lahti ja parandamise järele asetatakse rattaluukere jälle paigale kronoloogilises järjestuses.

Magamist sel ööl ei saa muidugi nimetada täiuslikuks. Unenägude seeria on selleks liiga kirev. Kõik meeled on ärevil eelkavatsetava ootusest ja võlust. Ja juba varakult hüljatakse magamispaik ja siirdutakse poodi. Kummi-liim! vilksatub kogu olemusest. Näib, nagu peaks kaupmeeski seda taipama. Jõudes tavalisest rutem oma aardega koju, algab parandus. Õhkkummi on kui verivorst tekkinud mõradega, milledest ratta „hing“ sisinal välja pigistub.

Muhu talu

Kiirelt tormatakse jõe (äärmisel juhul piisab ka pesukausist) ja algab see täppis toiming. Veemullid tõusevad — tähendab õhku tuleb läbi. Paikamisel näib, et liim on saja-aastane. Kui kiuste kogunevad kõik hädad sellele matkale. Oleks vist pidanud kuulama ema nõuannet söidu katkestamiseks. Ah tühja, — see on vaid kujutelm, see hädade asi. Ja veel innukamalt läheb töö.

Kui siis ratta man kõik on korras, tulevad oma isiku huvid päevakorrale. Siin läheb asi märksa libedamalt. Ja tol õhtul on reisupalaviku kulminatsioonipunkt.

Varahommikul kisub ilm pilve, ja tujugi. Aga see ei häiri mõjuvalt. Peale suuri ja tarku nõuandeid koduseilt kaob peagi maja katus künka varju.

Rattad hundavad heameelest. Väikesed kivid lendavad omapäraste plaksudega õhku. Kõik see tõstab tuju ja märkamatuks kisub suu viletorru. Käänak, tore on kihutada kurvil. Kraavipervel seisab tõsine kaame palgega hoiatuslaud. Kuid tore on hoiduda kogu rattaga poolviltu. Tundub, ei veri ja elundid sees valguvad kõik ühele küljele. Ja vaid mõni ettejäädud oks praksatab kurjakuulutavalt.

Mägi. Kruvid ragisevad. Pedaalid

hakkavad vastu. Veel sinna kivini, järgmiseni. Enam ei jõua! — karjatub järsku pirtsakas kruvi ja ta tahteale alistutakse. Peab viisakas olema sellise ninatargaga, sääraselt võib oodata isegi revolutsiooni. Talutatakse ratas käekõrval mätippu ja siis algab juba suurepärase sõit.

Jälle ühtlane tee, sile kui laud. Tuulevile kajastub esirattal ja talle vastab tagumine pisut jämedamalt. Ruttu! — kiirustab esiratas. Tagumine aga palub tempo aeglustamist. On ju tal palju rohkem paigatud kummi, mis pika-peale valu teeb. Ka üks ninakas kruvinolk käib teise vastu ja see avaldab heledat protestikisa. Püütakse hüvilada neid õliga, kuid kangekaelselt jätkavad nad oma riidu. Kogu selle protseduuri ajal on õlipudel kummuli vajunud ja pool seda kallist kraami on maha valgunud. Kus see kokkuhoid nüüd on, mida kodus toonitati!

Vähese puhkuse järele jätkub matk kuni mahakukkumiseni. Ei olnud ju õieti kukkumise põhjustajat, vaid ainult väike teivas irvitab rohust vastu.

Rattas leitakse kaaskannataja. Ta on saanud midagi kaelakrambitaolist. Ei taha sugugi reageerida pööramisel. Valutavate kontidega jätkub matk.

Kõige selle kiirusteleva vahele lipsab

pahaendeline mõte eesmärgi saavutamiseks. Kas jõuab selle „invalididiga“ päralt, või suvatseb ta oma tervikulise olemasolu lõpetada enne. See kipitab südamel ja mõjub hoogutakistavalt. Peab ju väga korrektselt käituma, ei pisimatki kihutamist!

Kaunis igavalt läheb sõit vastu loojenevat päikest. Väike viperus ventiiliga lisandab veelgi murekoormat. Ollakse juba väsinud, nii ratsanik kui ratsu. Ihaldatakse pikemat puhkust. Kuid kui lõpuks hakkab vilkuma metsade sinetusest sihvakas kirikutorn lossitorni kõrval, tõuseb tempo. Märkamatult lisandub hoog. Väsimus on lendunud. Pisikese kahtlusega südames istutakse väga ettevaatlikult sadulas,

kui püütakse sellega võita ratta poolehoidu. On ju veel mõnigi hea kilomeeter sõita ja jalamatk sellist rauka talutades ei paku lõbu.

Juba ollaksegi linna munakivil ja sõitjale näib, et parimat tuju ei või ihaldadagi. Süda laulab kiidulaulu ratta kangelaslikkusele, kes hoolimata oma vilelsusest jõudis siiski nii kaugel.

Näib, et rataski ise oskab sellest lugu pidada. Rattakett täristab õnnelikult ja temale vastab mõistvalt numbrilaud kolm tuhat viiskümmend.

Puhkus kulub küll marjaks ära, ja suurima mõnutundega seistakse kitsa aiavärava man, mis viib sihtkohta.

Kutsuvad kollased maanteed

Väljas on õitsemas lillades kuhilais sirel.
Õnnest võitmatust sillerdab rästas ja vint.
Kutsub mind, kärsitut, jälle see maanteede lint,
nagu mu saatuseks oleks vaid käia ta järel.

Täna heliseb kaasa iga mu südametukse,
istun kuid toas, süda täis igatsusvalu.
Surun kinni silmad, ei vaadet ma talu,
kuna kõik vangistab mind, mis on väljaspool ukse.

Surun sireliõitesse pea valutavraske,
silma hõõgumas igatsussoovide kuld.
Täna mind muretu linnuna hõisata laske,
meeletult rõõmust, täis noorusesära ja tuld!

Unistus! Äkki mul trots kõige oleva vastu.
Rebin pudinal õisi sirelilt valgelt.
Pisara valusa langedes kõhnunud palgelt
tean, et olen ju jõuetu kõikide vastu.

Silitan õisi — nad samuti vangis kui mina.
Eks ma täis lootusi aiast neid korjanud pihku. —
Praegu täis heldimusvalu ei aknalt ma nihku. —
Kutsuvad kollased maanteed kesk ääretut sina ...

IRIINA LIIVOJA,
Türi Keskkool.

Tundmatu kangelane

«Tuleviku Radade» lühijuttude võist-
lusel teise auhinna saanud kirjand
nooremas rühmas

On ilus suvine pühapäeva vara-
hommik. Kõikjal ärkab elu ja hää-
litsus. Vastu päikest säravad kallis-
kividena kastetilgad ja õied sirutavad
lahti omad nupud, et tervitada päi-
kest. Suure metsa serval asuva väi-
kese asunikutalu väravast väljub kari.
Tusase näoga perenaine, kelle nägu
sugugi ei sobi selle kauni hommikuga,
vaatab veel natuke aega karja järele
ja hüüab siis: „Jüri, vaata hoolega
loomade järele, et need ei läheks
raudteele ega muule kardetavale ko-
hale!“ Karjapoiss, väike sasispeaga
Jüri, vastab poolnutuse häälega:
„Küll ma juba vaatan.“ Temagi hää
ei sobi selle kauni hommikuga, mil
mets rõkkab lindude laulust ja mille
hulka kostab käo kukkumine kui tun-
nikella löömine. Kuid Jüri nagu ei
kuulekski neid ilusaid helisid, ta nagu
on kannatav ja kurb, sest et ta jalad
on igapäevasest sambla sees käimi-
sest lõhkenud ja paistetanud. Jüri
pastlad on katkised ja need ei takista
sugugi pori tungimast pastlaisse.
Hellalt toetub Jüri ühelt jalalt teisele.
Ta jalad on väga valusad ja ta jõuab
vaevalt karjale järele.

Metsa jõudes seisatub Jüri ja mõt-
leb, kuhu peaks ta täna karjaga mi-
nema. Seda metsa, kus väike Jüri
oma karjaga käib, läbib kitsarööpa-

line raudtee, mis pealinna ühendab
väikeste jaamadega. Kuid just keset
seda metsa hargneb sellest raudteest
väikene harutee, mis on ajutiseks ehi-
tatud liivavedamise jaoks. Teeharg-
nemise lähedusse ajabki Jüri oma
karja.

Loomad hakkavad seal rahulikult
sööma. Jüri süda muutub kergemaks
ja meel rõõmsamaks. Ta hakkab möö-
da liivast kallast raudteetammile ron-
nima. Kuid tee on väga vaevaline,
sest liiv tungib tema katkistesse pas-
teldesse ja tekitab valu. Juba kaks
korda on Jüri oma ronimist katkesta-
nud ja ta kavatses isegi sellest loo-
buda. Kuid äkki kuuleb Jüri veduri
huilgamist, mis vaikse hommiku tõttu
juba kaugelt kostab. Jüri, kes on iga
päev raudtee lähedal karjas olnud,
teab juba, mis kella ajal rongid sealt
mööda kihutavad. Ta jääb huvitunult
rongi mühinat kuulama. Siis uudishi-
must aetuna tormab ta liivast kalla-
kut mööda üles raudteetammile, unus-
tades liivaterad, mis tekitasid jalga-
dele valu. Sellal ei sõida harilikult
rongid. See peab küll mõni era- või
kaubarong olema. Täis ootust jääb ta
sinnapoole vahtima, kust rong on tu-
lemas. Kuid juhuslikult vaatab ta kor-
raks teisele poole. — Ja mis ta näeb?
Kas keegi võrukael või kuritahtlik kä-

si on kaunis suure kivi mahutanud rööbaste vahele, kus teine tee ära pöördub. Sekunditki viivitamata kargab Jüri juurde ja tahab kivi rööbaste vahelt ära veeretada, sest Jüri taipab kohe, et kivi võib raske õnnetuse tekitada. Aga, oh häda! Kivi on kiiluna rööbaste vahele litsutud. Jüri käed on selleks liiga nõrgad, et seda lahti kangutada. Rongi mürin muutub üsna tugevaks. Jüri ei tunne valu jalgades, kui ta kiiresti jookseb metsa alla. Palavikuliselt otsib ta keppi, mida aga kohe ei leidu. Viimaks, kiire otsimise järele, leiab ta paraja roika, ning ta tormab sellega üles raudteetammile. Värisevate kätega tõukab Jüri tugeva kepi rööbaste ja kivi vahele, et seda lahti kangutada, kuid ärritusest ja harjumusest libiseb kepp paigast. Jüri kukub kápuli. Kähku tõuseb ta ja võtab uuesti hoogu, nii et suured higipisarad tõusevad tal laubale. Rong on vahepeal jõudnud üsna lähedale ja vedurijuht on märganud poisikest. Nüüd vilistab vedur päris kõrvulukustavalt ja annab märku teelt kõrvaleminekuks. Jüri on aga nii erutatud, et ei kuulegi veduri tugevat huilgamist, sest tal on vaid üks mõte, kuidas päästa inimeste elu. Uuesti annab vedur pikalt märku. Jüri kahvatub

erutusest ja hirmust, silmi kinni pigistades tõukab ta nii kõvasti kuidas veel jaksab ja kivi kukub raksatades alla raudteekraavi. Kiviga ühes libastub ka Jüri alla. Ruttu kargab ta püsti ja silmitseb mööduvat rongi, mis oli inimesi täis kiilutud. See viis rahvast pealinnast Viljandi suvitama. Jüri põsed punetavad ja silmad särased rõõmust. Kui ta seal selliselt seisis, näitas vedurijuht talle rusikat, sest ta arvas, et poiss viguri pärast oli teele ette läinud. Reisijad, kes aknast välja vaatasid, lausuvad rõõmsalt: „Oh, küll on ilus punapõseline ja särasilmaline poisike!“ Kuid keegi ei teadnud, et see neid surmaohust oli päästnud. Rong on peagi möödunud. Jüri läheb uuesti raudteetammile ja vaatab kaugusse eemalduvat rongi, mis varsti kaob lähima metsa rüppe.

Jüri pöördub tagasi oma karja juurde. Ta süda on lõpmata rõõmus, nii et ta lööb vilet ja unustab jalgade valu. Jüri on õnnelik, et võis päästa nii paljude inimeste elud. Õhtul sammub ta karjaga koju. Kuigi perenaise nägu on mossis, ei mõjusta see Jürit sugugi. Ta rinnus heliseb midagi suurt kogu õhtu ja selle tundega heidab ta ka magama.

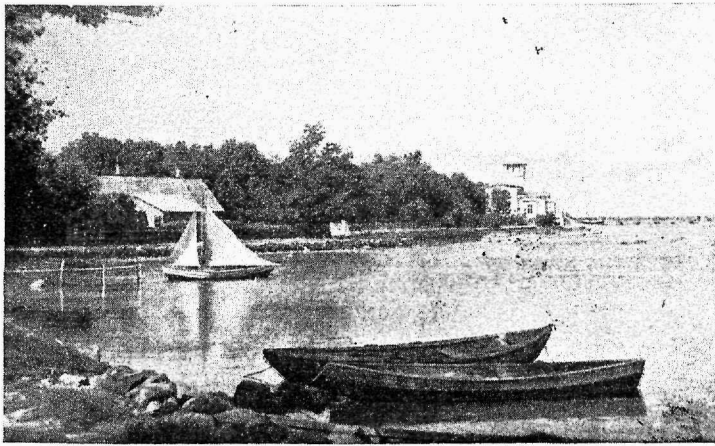
K. AHVEN

Laup tal madal

*Laup tal madal, tahapoole,
silmad väikesed, kavalad.
Nina tugev, ettepoole,
huuled riidu norivad.*

*Seljas kuub on rābaldunud,
kuklas tolkneb mütsilott,
jalas püksid rebenenud,
ühes saabas, teises kott.*

*Juuksetutt on langend silmal',
käed tal taskus sügaval,
silmad kurjalt vaatvad ilma,
kurrud*

Haapsalu rand

Haapsalu

Jõuetult taandub meri tasse tungiva neeme ees, millel kasvab mändide vahel väike haavasalu. Kolmest küljest uhavad randa tormised lained ja ühelt poolt piirab männimetsa salapärane ja hädaohtlik soo, mis kaitseb elanikke vaenlaste vastu. Ei julge võõras minna üle soo, kus varitsevad tumedad laukad ja müllkad ning meelitavad hädaohtu pellikult vilkuvad sootulukesed. Ainult haavasalu omaenda elanikud tunnevad sood ja on rajanud sellest läbi salatee, et ühendust luua teistega.

Kuid teated sellest, et kuskil metsakurus elavad inimesed, kes on hankinud rikkusi mereretkedelt, ulatusid ka vaenlaste kõrvu. Lõpuks leiti ka tee haavasallu. Sealseil elanikel tuli end kindlustada. Ei leitud siis paremat kohta linnuse ehitamiseks kui see, kus haabade vahel asetseb ohvrikivi, kuhu vabad ja paganlikud külaelanikud koondusid nii rõõmu- kui ka murehetkedel. Seal ohverdati oma jumalale, kui vajati abi mõneks ettevõtteks. Ohverdati, kui otsiti lohutust. Ja ohverdati ning toodi tänu rõõmu- ja õnnepäevil. Nüüd, kui vaenlased olid teinud oma esimese röövretke kaitsetusse külla, hakati ehitama ohvrikivi ümber linnust, et leida uue röövretke puhul kaitset.

See kõik toimus aastasadu tagasi Läänemere kaldal. Kuid linnusena oli saanud tuttavaks metsa ja mere vahel asetsev küla. Kui tulid hiljem võõrad Läänemere ründajad, vallutasid nad ka haavasallu ehitatud linnuse ja rajasid selle asemele oma usukuulutajaile lossi. Esialgne nimi — Haavasalu — muutus Haapsaluks, ja mullavallide asemele kerkisid kivimüürid, mille keskel leidsid varju suured ja tugevad kivehitised.

Nii oli Haapsalu minevikus. Kuid mis on Haapsalu tänapäeval? Väike provintsilinn. Vaikne, kuid tähtis suvitussünn. Veel tänapäeval seisavad võimsalt lossimüürid, -torn, meenutades oma süngusega muistseid aegu. Kes ei tunneks Haapsalu lossi legendaarset „Valget Daami“, kes ilmub iga aasta augustikuu täiskuu ajal lossikirikule?

Suvel on Haapsalu rahvarohke. Haapsalu kuulus tervisemuda kutsub siia haigeid, kes suvise ravi järel lahkuvad siit terveina, elujõulisina. Ilus looduslik ümbrus ja vaikne soe merevesi meelitavad aga siia ka terveid ja noori veetma oma suvepuhkust. Suvitussünnana on Haapsalu veetlev. Ta on nii ilus roheline, tas on nii palju värskust. Et võimaldada täielikku mõnustust suvitajaile, on püütud kõigiti

korraldada ja kaunistada randa, kus ka kihab suvistel päevadel elu. Rannas asetsevad kuursaal, kõlakoda, rannahotell ja mudaravila. Olles piiratud kolmest küljest merega, pakub rand nii palju uusi vaateid, uusi muljeid.

Vaikselt, vaikselt veereb laine rannakivile. Vaevalt on kuulda ta laksumist vastu kallast. Kui ilus on meri

vaikseil õhtuill! Kui kohutav ja hukutav on ta tormi ajal.

Samuti kui meri on kord vaikne, kord mässav ja mühav, samuti on ka ta kaldal Haapsalu kord vaikne, ääretult vaikne, siis aga täis rõõmuhõiskeit ja suverõkatusi. Nii sammub väike provintsilinn meie kodumaa kuurortide esirinnas.

Haapsalus, 25. apr. 1937.

ILMAR ISE

Maa hing

Mustmästas vidistas korraks oma heliseva trilleri ja hüples jälle kodupuude raagus oksil. Jah, oksad olid alles raagus, siiski tundus neiski pisut kevadet. Toataguse kase tüvesse oli löödud juba mahlatilagi. Päike tõusis vooreselja tagant ja kuldaskas kaasiku pruunikaid tippe, mis näisid löövat otsegu särama. Sahisedes tõusis hommikune tuulepuhang. See polnud ei õrn ega soe, kuna hommik oli karge ja öö oli olnud jahe, ent ometi oli midagi erilist selles tuules.

Ka vanaperemees leidis, et tuul oli üsnagi iseäralik — värsked ja elustav, kohe vägisi toob naeru näole. Astus siis peremees ukse vahelt, kus oli kaenud tuult, õuele, kehtis kuube seljas, vaatas korra toa katusele, kus suits tõusis korstnast, kergena ja hõljuvana, roosa ja õhuline paistvaistpäikesekiirtest, kadudes sinise varakevadtaeva avarusse.

Siis astus pikkamisi nõlvakult alla talli poole, ja nägu tõmbus nagu imestavale naerule, sest temagi oli kuulnud kuldnokka. „Tskae! või juba rästad väljas!“ sõnas endamisi, pöör-

dus siis järsku tareväravast välja ja läks piki väljateed rohetava orasepõllu poole. See haljendas helerohelise vaibana pruunikate kõrrepõldude vahel nagu raamistatud maal. Vana talupoeg laskis pilgu libiseda üle orase ja imelik heldimus ilmus ta näole.

See oli maa hing, mis tõusis kevadel lume alt, võimas ja siiski õrn, mis pani tärkama orase, tõusma nii, et vanaataat arvas koguni kuulvat kasvamisest sahinat — kui seista nii üsna vaikselt. See oli maa hing, mis pani ärkama looduse, vidistama kuldnokka ja ammuma veised. Maa hing, millele võlgneb tänu inimkond oma olemasolu eest — see hing on sünnitanud inimkonna, valvanud tema hälli juures, kasvatanud ja kaitsnud ning hoiab teda tulevikuski. See on alus, millele võib ehitada alati, sest see on sammas, mis ei varise, tugi, mis ei väsi iial ära.—

Midagi sellist tundis vist vanaperemeeski, kui kummardus siluma murutaolist rukkiorast, sest tema vanad, tuhmid silmad läikisid nii imelikult,

niiskelt. „Pole suurem asi tänavu see oras“, mõtles poolvaljult ja ajas enese jälle sirgu. Aga lootusetust ei paistnud ta näos — ta oli harjunud usaldama maad, teadis, et maa ei jäta maha oma lapsi, kui lapsed ei hülga oma emakest maad. Küllap tuleb vihma parajal ajal, kuiva omal ajal. Ja kui ei tulegi — ega's maksa nuriseda — ju on's nii see kõrgem mõte ja küllap hea saak tuleb ehk järgmisel aastal. Ainult töötama peab — ei jää siis ta-sugi saamata.

Nõndaks mõtles vana ja siirdus kõr-rele. Katsus mulda siit, katsus sealt, ja arvas! „Tahe küll teine, ega pole muud kui hobustega peale.“ Ja saanud sellest nagu uut jõudu ja hoogu, astus kärmelt kodu poole. Seal nähti teda käivat korda paar toa ja talli vahet, siis minevat hobustega kuuri juurde, kuni ilmusidki kopli raagus puude vahelt väljateele — hobused, läikivad ja rahutud, hirnastustega ter-vitades kevadet saha ees, ja vanataat, käsi sahakäsipuul, teine ohje hoidmas. Jõuti põllule. Vanaperemees peatas hobused, tellis saha parajale sügavu-sele ja sidus ohjad. Siis võttis aegla-selt taskust piibu, toppis hoolikalt ja

lõi masinast tuld. Tõmbas veel paar pahvi ja hüüatas siis rõõmsalt: „Nõõh!“ Hobused pingutasid trengi-sid, kolgid kädisesid, rangid naksu-sid ja sahanina vajus maasse. Vana laksutas veel keelt ja juba pöördus muld kobinal. Kustki lendas vares ja hakkas piirlema ümber kündja.

Aga läikiv vagu venis ja pikenes, punetas hommikupäikeses ja otsegu uut hõngust, kevadelõhna tõusis värs-kest mullast. Pealmine, talvine pind pöördus ja selle asemele tõusis kohev must muld. Kostasid juba hõiked muiltki küla põldudelt, kägisesid kae-vukoogud ja kiresid kuked. See oli är-kav maa. Iidne, jõuline oli see ärka-mine.

Vanaperemees vaatas seljandikult üle avarduvate väljade, üle tärkava looduse ja rahulikult voolava elu, ta-jus nagu seda pühalikkust ning tundis, kuidas ta oli vaid tööriistaks jumali-kus loovas maailmas, ning lõpmatu õnnetunne täitis teda, et tema võis olla üks neid valituud, kes mõistsid maa hinge ja teenisid teda.

Mustenev viir aga laienes ja pike-nes.

Maa hing avanes.

LEMB. METSASTO

Hällipäevaks

Mu õnnesoov kui kevadvete kohin,
kui hiielaul aovalgel hommikul!
Oo rõõm, sind sõber õnnitella tohin
su hällipäeva helgel hommikul!
Mu ülim soov on õnnesoov!

Mu õnnesoov prožektorina kiiri
su eluteele hulgal paisaku!
Su palgeilt hajutagu mureviiri,
Su süda tulvil õnnest hõisaku!
Mu ülim soov on õnnesoov!

Mu õnnesoov kui karje hirve rinnust,
kui värvirikas virmaliste mäng!
Ma tean, sa suudad aru saada minust,
sa mõistad, tänust toidetud mu hing.
Mu ülim soov on õnnesoov!

ILMAR SULG,

Türi Majandusgümnaasium

Perpetuum mobile

„Tuleviku Radade“ lühijuttude
võistlusel teise auhinna saanud töö
vanemas rühmas

Lõhestava huilgega tormas sügavpimedast ööst esile ekspressrong. Kolbides susises pakitsev aur ning korstnas lõõtsusid hingetud ohked. Kõrisesdes ilmus üks vagun teise järgi, kadudes jälle sügavpimedasse õhe.

Tehnik Ralmeti näole oli see kõik mananud vaid poolsaladusliku, pooliroonilise muige. See juhtus viimasel ajal alati, kui ta kohtas mõnda sõidukit, olgu see siis armetu eesli, võimsa mootori, või ükskõik kelle või mille veetud. Sest kuniks seda kõike?! Terve maailm näib tehnik Ralmetile nii arenemata ja nii rumalana. Maailm ja inimkond on kui saamatu õpilane malemaatika ülesande kallal. Kui kõverad ja keerulised on tema teed lahenduseni, kui ometi saaks vastuse mingi lihtsa võtte abil! Miks on inimkond välja mõtelnud sellised hullustegevvalt keerulised masinad ja aparaadid? Sajandeid on inimsugu oma aju kurnanud igasuguste keerdkäikudega, et jõuda kord sinna, kus me nüüd oleme: mitmesugused lobomobiilid, automobiilid ja lokomotiivid. On raisatud selleks ääretut energiat ja tulnud põikpäisele otsusele: energia maailmas ei teki ega kao. Midagi ei teki millestki! Kuidas ja millest aga tekkis maailm, päike, kuu ja teised planeetid? Kust võtavad taevakehad energiat

universumis lakkamatuks liikumiseks? Sellele nad ei oska ega tahagi vastata. See on nende Jumal ja Jumala asjadesse sealpool maist elu.

Ka tehnik Ralmet ei taha end Jumala asjadesse segada. Eks ole tema gi inimene nagu need teised. Ta on lihtis, lihtsam võib-olla kõigist. Haridus küünib vaid tehnika nimeks ja varandus kuidagi äraelamiseks. Nii on tal ju vähemgi õigust end segada asjadesse sealpool maist elu.

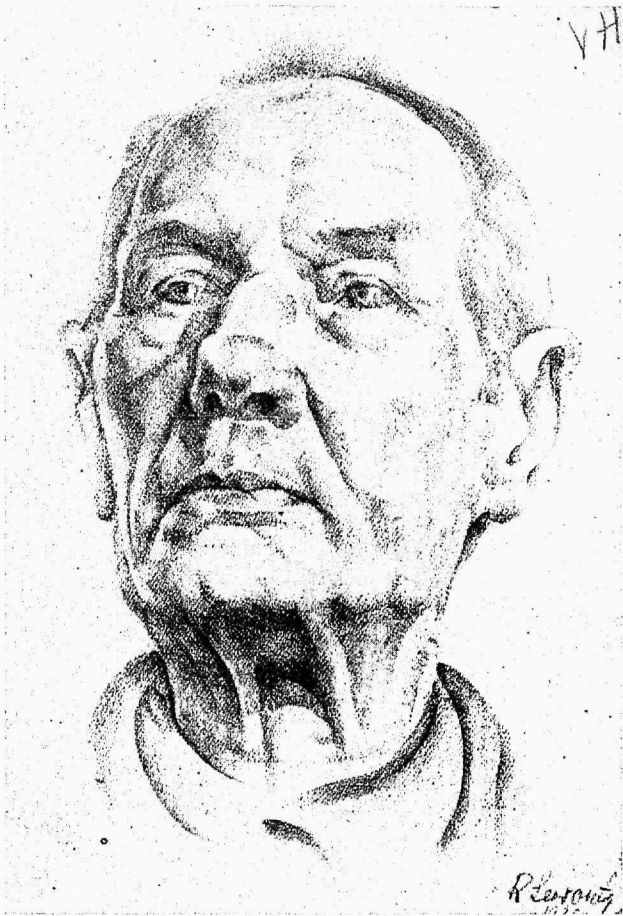
Ainult see üks asi — see, mis sunnib Ralmetit kõiki neid tehnika tippsaavutusi nähes kahjurõmsalt naeratama, vaid sellepoolest on ta teistest erinev.

Neid, juba nädalaid korduvalt mõlgutatud mõtteid katkema sundides, vabaneb tehnik Ralmet oma tardunud seisakust vakatanud öös ja surudes käed sügavamale taskuisse, pöördub minekule. Läbinud kottpimedade kuuseallee, jõuab ta madala, ähmase majani, kus asub ta primitiivne laboratoorium. Teadliku sammuga läbib ta oigava põrandaga eesruumi, tõukab kiunuva ukse avali ja läidab laualseiva õililambi. Viimase valgus ei küüni palju kaugemale keset tuba seisvast lauast, selle kõrval olevast massiivsest kapist ja toolist nende vahel. Kuid Ralmet ei hooli sellest. Ta kaob het-

keks pimedikku ja ilmub taas üliriieleta, mingisuguse võtmega. Viimasega asub ta kärsitult kapi juurde, kuid ei ava veel siiski selle ust. Võti jääb lootavalt ähmasesse tühemesse, kuna Ralmet laseb akendele rasked rulood ette, lukustab ukсед, ja siis, hetke hinge kinni pidades ja kuulatades, alles tõmbab närvilise liigutusega kapiluugi lahti. Ühe haardega toob ta pimedusest esile kaks pooringikujulist, saki- list rööbast, kruvides nad laual otsa- pidi kokku. Siis võtab ta taskust õrnalt mingisuguse paberisse mähitud eseme. Häbelikult tõmblevad sõrmed rebivad kätte ning paljastavad teras- jaselt helkiva keha, mis näib koosnev- vat kahest põhjapidi kokkuseatud sümmeetrilisest koonusest. Helke met- talletset embavalt silmitsenud, asetab tehnik selle rööbasteele. „Kas nüüd või mitte kunagi,“ mõtleb ta ja vai- nusilma ette sugeneb veel kord kogu teooria oma hämmastavas lihtsuses ja originaalsuses. Kahele paralleelsele ja horisontaalsele rööpale asetatud koo- nuskeha iseenesest liikuma ei hakka. Kui aga nüüd rööpad ühest otsast kokku tõmmatakse, siis on tõik, et koonuskeha peab veerema teise otsa suunas, s. t. kitsamast vahest laiemas- se. Seejuures taanduvad koonuskeha toetuspunktid üha tippudele lähemale. Fakt on ka see, et mida suurem on rööpmetevaheline nurk, seda kiirem on koonuskeha liikumine. Ja nüüd edasi — miks ei võiks anda rööbasteele väikese tõusu koonuskeha liikumise suunas? Mis sellest, kui veeremiskiirus väheneb! Peaasi kui keha liigub! Seejuures aga rööbaste pikkus oleneb koonuskeha tippudest tõmmatud dia- meetrist ja rööbaste vahelisest nurgast. Esimesega on ta võrdeline, teisega aga pöördvõrdeline. Säärastest rööbaslüli- dest moodustatakse ringjooneline röö- baste, kus iga eelmise lüli kõrgenenud ja laienenud osa langeb ühte järgneva lüli madala ja kitsa osaga. Sellisele sakkalusele asetatud koonuskeha kul- geb iseenesest, kusjuures samal mõ-

mendil, kui ta on ületanud ühe seg- mendi, satub järgneva segmendi algu- sesse jne. Koonuskeha aga ei liigu ühtlase kiirusega, vaid hoogude mõjul, mis ta igalt lülilt üleveerenult saab, kasvab ta kiirus pidevalt kuni lõpma- tuseni. Nii tekib ometi ei millestki mõõtmatul hulgal energiat. Ja leidur veendus taaskordselt oma teooria vea- luses. „Saagu mis saab!“ peaaegu oigab Ralmet, peenimgi närvikiud kat- kemiseni pingul ning tõmbab käe välkkiiresti lihvitud teraselt. Silmad aga kargavad ahnelt koonuskehha röö- basteel. Ei — teras ei näi liigatavatki. Otsekui pilkes murduvad ta haljaspin- nalt valgusekiired leiduri silmadesse, millised sekundi vältel näevad vaimus kõigi oma lootuste hävinemist. Aga ei — seal oli siiski midagi? Külma higi, ärevusest või röömust nõrgub tehniku laubale, vaadates aeglaselt veerema- hakkavale koonuskehale. Vaevaliselt, kuid püsivalt rullub see oma sakkra- jal. Hüpnotiseeritult jälgivad avali silmad seda imet. Ei piisanud silma- destki — neile püüdis järgneda pea, mis omakorda sundis kogu inimese astuma tolele imelisele „monstrumile“ järele. Otsekui unes komistas leidur ümber laua — sekundiks ei lasknud ta silmist oma „monstrumit“ ja senti- meetritki ei jäänud jalad tema „monstrumist“ taha. Ja nii ikka kii- remini, ikka kasvavas tempos. Koo- nuskeha näis olevat leidnud enda — nii vilkalt ja nii uljalt vuristas ta oma rööbasteel, otsekui põgenedes teda, juba hingeldavas jooksus jälgiva lei- duri eest. Pea lõppeski inimlik jõud ja inimene pidi alla vanduma tolele kentsak-väikesele kehale, — kehale, mis sisaldas seni avastamatu, kosmi- lise, lõpmatu energiaallika. Sest mis on sureliku inimese jõud perpetuum mobile energia kõrval — kuupmilli- meeter otsatus ruumis.

Ehkki vaim oleks tahtnud veel oma sünnitusega kaasa tormata ja sellega sammu pidada, aga keha oli nõder. Kopsud ahmised kramplikult õhku ja

Pea joonistus

R. Tunçla, RKT-kool

veri tagus vasaraina südames, mee-
kohtades, kuna kõrvus kumas perpe-
tuum mobile. Kokku langes kurnunud
inimene, langes kõssi lonkavale toolile
— ainult silmad küündisid õnneks veel
seletama, mis sündis laual. Hullunud
pilguga asusid nemad nüüd omakorda
tormavat keha püüdma. Silmavalged
värvusid tõmmuks üliinimlikust pin-
gutusest, kuid helkiv teras lendtähena
lipsas taas ja taas leiduri pilgust. Sil-
made ette moodustus vaid helendav
rõngas, mis tähistas perpetuum mobile
hullustavat tormamist. Ja selles nõia-
ringis kangastus leidurile tulevik —

oma perpetuum mobilega ta kihutas
läbi maailma, kuningad ja keisrid lan-
gesid ta ette põrmu, maad ja rahvad
alistusid üksteise järgi. Kogu loodus-
teadus senisel kujul pöörati pea peale.
Elu ei vaja inimeselt enam füüsilist
jõukulutust, sest teda teenib perpe-
tuum mobile. Tuleb aeg, kus perpe-
tuum mobilega kistakse end lahti maa-
kera saadanlikust haardest, leitakse ja
võidetakse uusi maailmu, vallutatakse
kogu universum ja... raksatades kar-
gas ebatajutavast kiirusest huilgav
teraskeha hiigelsuure inertstungi tõttu
rööbasteelt, puurides hetkega läbi lei-

duri aju, purustades lambi ning paiskus ruutude klirinal aknast õhe. Lee-gitsev petrooleum ujutas kogu põranda, takerdus seintesse, ronis lakke, ning ulguvas tuuletõmbes vallutas pea kogu maja.

... Lõhestava huilgega sööstis sü-

gavpimedast ööst leekide kumasse tuledes särav ekspressrong, kolbides pakitsev aur ning korstnas hingetud ohked. Kõrisesedes ilmus üks vagun teise järgi, kadudes jälle sügavpimedasse õhe.

TEHNIKA

Tuleviku raudtee

Kui James Watt konstrueeris esimese aurumasina, oli asjatundjail otsekohe selge, millise määratu tähtsuse evib see jõuallikana tööstuses. James Watt'i aurumasinat on palju täiendatud aja jooksul. Kui suudeti ehitada esimene isesõitev aurumasin, püüti seda rakendada raskuste veoks. Ehitati raudrööpaist tee, mil liikudes suutis isesõitev aurumasin vedada edasi vankrit. Sellest algkujust on arendatud tänapäeva raudtee. Esimesest kõrgerattalisest ja pikakorstnalises vedurist on aja jooksul saanud meieaegne tavaline vedur. Lääne-Euroopas ja Ameerikas, kus tungiv tarvidus suurema liiklemiskiiruse järele on vältimatu, kasutatakse juba ammugi moodseid kõrgesurve-vedureid.

Esimene aurujõul liikuv vanker konstrueeriti 1769. a., suurima kiirusega 3,5—4 km tunnis. Esimene vedur, mis liikus juba puupakkudele asetatud raudrööpail (1808. a.), võis liikuda juba 18—23 km tunnis. Kuni tänapäevani on raudteerongide kiirus järk-järgult tõusnud. Moodsete raudteerongide harilik sõidukiirus on 100—120 km.

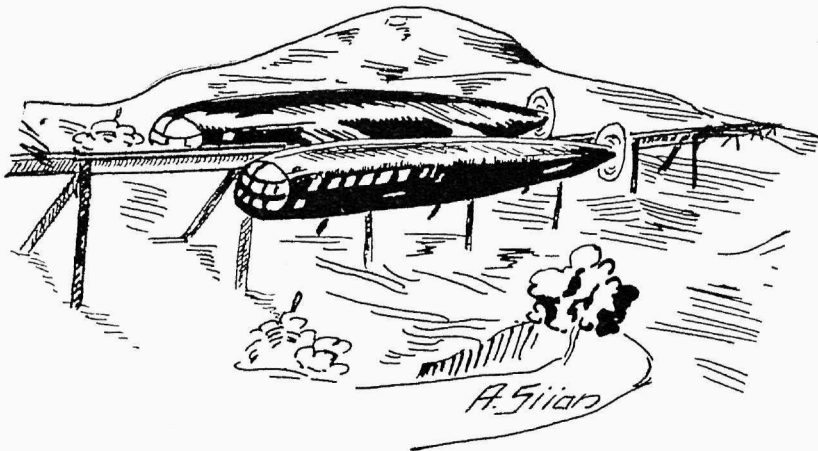
Järjest arenev elutempo nõuab

ikka kiiremaid liiklemisvahendeid. Praegused kiirrongid ei rahulda enam ajanõudeid. Juba otsitakse teid ja vahendeid, kuidas tõsta kiirrongide liiklemise kiirust. Selle probleemi lahendamisel on töötanud ja töötavad tulevikuski paljud insenerid ja tehnikud. On koostatud hulk sellekohaseid projekte, üks fantastilisem teisest. Alljärgnevas on toodud kolm ülmodernse raudtee projekti.

1. Aerorong.

Saksa ins. Kruckenberg on konstrueerinud nn. aerorongi projekti. Aerorong (joon. 1) liigub edasi propellerite abil, millised asetatuna rongi ette, pannakse tiirlema mootorijõul. Õieti koosneb aerorong kahest paralleelselt asetatud rongist, millised tugevasti ühendatuna on tasakaalustatud raudteerööbastikul. Rööbastee on ehitatud raudsõrestikule. Keskmise rööbas on kanderööbas, mil lasub kogu rongi raskus. Kaks äärmist rööbast on juhtrööpad. Vagunid toetuvad rullikuile, millel nad ka edasi veerevad. Võimalikult väikese õhusurve saavutamiseks on antud vagu-
neile voolujooneliselt sigari kuju.

Proovisõidul saavutas Kruckenbergi

Joon 1. Aerorong

aerorong 237 km tunnis. Kuid osutus, et praegused raudteed ei vasta sellisele kiirusele, sest nad pole küllalt sirgjoonelised. Suure kiiruse juures aga ähvardab rongi, kõveral teel, väljapaikumisega hädakoht tsentrifugaaljõu mõjul. Aerorongi kiirust tuli alandada kuni 150 km tunnis. Kuid siis ei omanud ta enam mingisugust paremust harilikku kiirrongi suhtes.

Samataolise aerorongi projekti on valmistanud ka vene ins. Valdner. Seejuures on Valdneri rong mõeldud rippuvana.

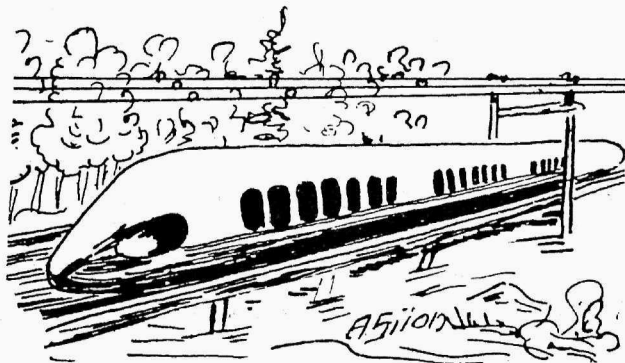
2. Kerakujuline elektriraudtee.

Vene ins. Jarmoltšuk on välja töötanud projekti, mille järgi rong liiguks künataolisel pool-õõnsal teel (joon. 2). Rongile on antud silindriline vorm, terava voolujoonelise ninaga. Vagunid liiguvad edasi lamedate rattasarnaste kerade abil. Nimetatud rataskerad pannakse tiirlema elektrimootorite jõul. Kuna kogu rong neile toetub, siis viivad kerad ka rongi edasi. Kirjeldatud rataskerade tõttu nimetatakse ka rongi kerakujuliseks elektriraudteeks.

Huvitava iseäraldusena Jarmoltšuki rongi juures peab märkima pöörlevate kerade printsiipi. Kõige huvita-

vam on kerade sisemine ehitus. Iga kera sisemusesse, kindlalt ehitatud ringrööbastikule toetub erilise spetsiaalülekanedega elektrimootor. Ise liikumata jäädes paneb mootor kera välimise kesta tiirlema ja sellega ka kogu rongi liikuma. Iga vagun pannakse liikuma iseseisvalt.

1934. a. suvel Jarmoltšuki laboratoorsel proovil saavutas eriliselt selleks ehitatud mudelrong 3,5 km pikkusel ringteel 70 km tunnis. Katsetee oli valmistatud puust. Muuseas tähendatud, võib õõnestee valmistada ka raudbetoonist või klinkerkividest. Jarmoltšuki mudelrong oli $\frac{1}{5}$ loomulikust suuruselt, sellega on ka seleta-

Joon. 2. Kerakujuline elektriraudtee

tav väike sõidukiirus. Rongi sõidukiirus oleneb rataskerade läbimõõdust. Normaalselt peaks 200—300 km tunni kiiruse juures kerade läbimõõt olema 3,7 m.

Liikumise juures ei karda kerakujuline elektrirong järske teepinna muudatusi (köverikud, tõusud, langused). Isegi 200—300 km tunni kiiruse juures ei ole karta rongi väljalangemist rööbasteelt. Nimelt on rong tasakaalustatud raudraskustega mänguasjakeste taoliselt, millised iialgi ei lange pikali. Kurvel länguvajunud rong saab sirgteel peagi tagasi tasakaalustatud seisaku.

3. Elektromagnetiline raudtee.

Juba ammu on tuntud Leningradi ülikooli prof. Veinbergi poolt koostatud elektromagnetilise raudtee projekt. Selle projekti järgi liiguks silindrikujuline rong lainekujuliselt kõveras vaskses torutaolisises tunnelis.

Moodsam prof. Veinbergi projektist on Saksa inseneride ühingu poolt välja töötatud elektromagnetilise raudtee projekt, liikumise korraldamiseks Alpi mägedes. Rong on silindrilise ehitu-

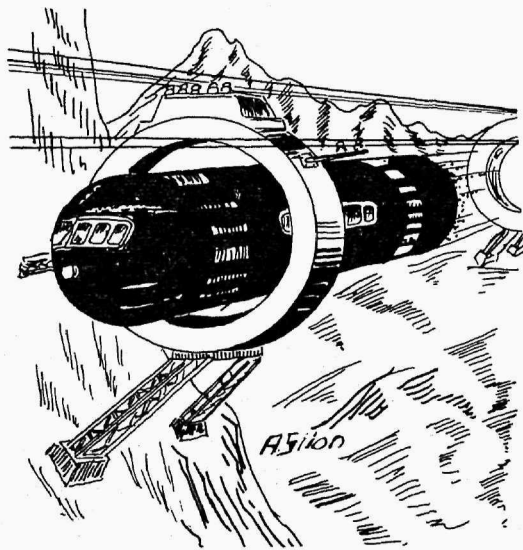
sega, tuletades meelde tsepeliini, ja ripub vabalt ruumis (õhus). Rongi hoiavad ülal ja panevad liikuma suured rõngakujulised elektromagnetid, millised on asetatud teatud vahemaade järele, kogu tee pikkuselt (joon. 3). Ülesseatud elektromagnetid tõmbavad, elektriseaduste põhjal, raudkorpussega rongi oma sisemusse, tähendab rõngasmagneti keskpunkti ja hoiavad seega rongi ka õhus ülal.

Rong hakkab liikuma elektromagnetite tõmbel. Hoo (inerts) tõttu läheb ta esimesest rõngasmagnetist veidi läbi. Samal momendil katkestatakse magneti töö ja vabana hoidvast elektromagnetilisest jõust langeks rong maha, kui tööle ei asuks elektromagnet nr. 2. Tugeva magneti tõmbel saab rong ikka suurema kiiruse ja tormab magnet nr. 2-st läbi. Samal momendil katkestatakse magnet nr. 2-e töö ja rong allub juba magnet nr. 3-e tõmbele. Sel viisil saab rong järjest suurema kiiruse ja võiks teoreetiliselt saavutada kas või 10 000 km tunnis. Liikumise kiirus oleneb peamiselt elektromagnetite tõmbetugevusest. Tegelikult aga soovitakse jääda peatuma palju madalamal kiirusel, umbes 700 km tunnis. Kuid seegi kiirus näib veel olevat liiga suur ja võiks kasulik olla vahest pikkadel maadel, näit. Pariisist Tallinna.

Kui elektromagnetiline rong õhus seisaks ainult tugevate elektromagnetite mõjul, moodustaks ta tee köveriku, sest magnetite vahel kohal langeks rong raskuse tõttu loogaliselt allapoole. Selle pahe kõrvaldamiseks täidetakse mõned ruumid rongis heeliumi või vesinikuga, millede mõjul siis rong püsib õhus nagu tsepeliin.

Rongi juhitakse eemalt elektromagnetilisel teel. Suurte elektrimagnetite tööd korraldavad automaatselt valgustundlikud rakud (seleen, seleniit) vastavate mehhanismide abil. Ka igal vagunil on eraldi juhtimiseadeldis.

Kõige suurem energia kulutus on elektromagnetilisel rongil liikumise

Joon. 3. Elektromagnetiline raudtee.

algsel ajal kuni 100 km tunnikii-ruseni. Peale selle liigub rong pea-miselt suure inertsil mõjul.

Suurimaks puuduseks kirjeldatud projekti juures tuleb pida asjaolu, et rong ei suuda transportida suuri raskusi ja võib sel kujul tulla kõne alla ainult reisijate veoks. Nimetatud puuduse põhjustab rongi nõrk konstruksioon. Ehitades vagunid tugevad ja massiivsed, muutuks jälle nende kaal liiga raskeks.

Üks tähtsamaid põhjusi liiklemisva-hendite ümberkorraldamiseks on maa-keral loomulikkude energiatagavarade lõppemisel ähvardav kütteenaine kriis. See hakkab end avaldama juba 150—400 a. pärast, kui on lõppemas kivi-söe tagavarad Euroopas ja naftaalli-kad kogu maakeral, kuid sellest va-hest teinekord.

Arvo Kalda,
Paide Tööstuskool.

Kriitika

Leida Tigane: Lugu kahest laisast varest. Looduse lasteraamat nr. 33.

Kaks varesepoega olid nii laisad, et ei arvanud heaks isegi omal jõul munast välja ronida. Suuremaks saades ei viitsinud nad ise endale toitu otsida. Juhtus, et varesepoegade vanemad said õnnetut surma. Laiskvorstid pidid hakkama endale ise toitu hankima, mis ei olnud neile aga sugugi kontimööda. Kord meelitas näljane hunt varesepojad tihnikusse ja tahtis neid süüa. Kuid varesepojad pääsesid ja lendasid la-gendikule, kus asus metsavahi maja. Maja juures nägid nad suurt kasti, milles oli liha. Nüüd tormasid nad teineteise võidu liha nok-kima. Vaevalt olid nad aga kasti pugunud, kui üks nende taga kinni langes. Puuris ole-mine muutus varesepoegadele igavaks ja väljakannatamatuks. Nad ei söönud ega joonud. Nii väga igatsesid nad vabadust. Seda nägi metsavahi poeg ja vabastas nad. Metsas hakkasid nad hoolega toitu otsima. Seda nägid teised varesed ja hüüdsid: „Tohoo, hullu! kas need on siis meie lai-sad varesed!“ Varsepojad võeti parve ta-gasi, kus nad elasid elu lõpuni.

See huvitav noorsoojutuke on meile, noo-rimaile keskkooliõpilastele, kauniks lugemis-palaks. Ta näitab, et tööta olek on kõigile nühtluseks.

E. Trankmann.

JAAN KÄRNER, Tõusev rahvas I. Ro-maan. Noor-Eesti kirjastus, Tartus 1936. a.

See pole üksiku isiku romaan, vaid ro-maan kogu meie rahva arenemisest ja ku-junemisest iseseisvaks rahvaks. Siin jutus-tatakse võrdlemisi objektiivselt meie rahva paremate poegade ja tütarde püüdlustest ja heitlustest rahvusliku ja majandusliku va-baduse eest. Tegevuse ajaks on käesoleva sa-jandi algus. Et anda tõetruud pilti kujuta-tavast ajajärgust, selleks on autor uurinud põhjalikult arhiivides ja tutvunud ka vas-tava memuaarkirjandusega. Selletõttu on romaanist saadav pilt asjalik ja ustav. See on romaniseeritud ajalugu või ajalugu ro-maanis.

BETTI ALVER, Tolm ja tuli. Luuletusi. Eesti Kirjastuse Kooperatiivi kirjastus, Tar-tus 1936. a.

Betti Alver, kes oma kirjanduslikku kar-jääri algas „Looduse“ I romaaniühendusel auhinnaga kroonitud romaaniga „Tuule ar-muke“, on viimasel ajal siirdunud luulekir-janduse alale. Käesoleva koguga tõendab autor oma suuri võimeid lüürikuna ja teda on autoriteetsete arvustajate poolt tõstetud parimate eesti luuletajate esiritta (prof. A. Oras, H. Paukson). Alveri luuletiste väär-tus seisab eeskätt aine uudsuses ja vormi virtuositeedis. Ta on meister huvitavate ning julgete metafooride, võrdluste ja uute riimide leidmisel. Kõne all olev kogu sisal-dab hulga vaimukaid, tabavaid, iroonilisi ja sarkastilisi, aga ka lihtsaid, lopsakaid, klas-silisi ja ultramoodsaid luuletusi. „Tolmu ja

tule" lugemine nõuab lugejalt teatud kirjanduslikku arenguastet. Seepärast „Tolmu ja tuld“ võib soovitada lugemiseks gümnaasiumi vanemate klasside õpilastele. Nooremaile osutub ta ehk raskeks.

H. MÄELO, Teras. Romaan tütarlastele. Noor-Eesti kirjastus Tartus 1936. a.

Mäelo „Teras“ on autobiograafiline romaan. Autor kirjeldab selles elu Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi Tütarlaste Gümnaasiumis — sellega peaks see huvi pakkuma eriti õppivale norsoole, on ju selle kaudu võimalik tutvuda meil omaaegse koolieluga ja noorte vaimuga.

A. HINT, Vatu töbila. Eesti Kirjastuse Kooperatiivi kirjastus Tartus 1936. a.

Oma ainelt ja miljöölt veidi sünge teos. Tegevus sünnib pidalitöbiste ravilas. Selle erakordse keskkonna tõttu ja ka teose stiili äärmuseni viidud naturalismi tõttu mõjub teos lugejasse kuidagi painajalikult. Teose sündmustik ise on võrdlemisi lihtne. Päätegelasteks on kaks noort pidalitöbist, terveveneer noor tüdruk ja lootusetu haige poiss. Tüdrukut vaevab mure, et tervenena ta ei leia enam vastuvõttu tervete poolt; poiss taas, tulles tervete maailmast, ei suuda kohaneda töbilas, on meeleheitel ja lõpetab oma elu enesemõrvaga. Teose on illustreerinud huvitavate puulõigetega E. Järv.

G. Põldmaa, Mikroobide jahil. Looduse Kuldraamat nr. 60.

G. Põldmaa käsitleb selles teoses mikroobide avastamise ajalugu, avastajate saatust, nende tööd ja töökspidamisi. Mikroobide esimene avastaja oli Antony van Leeuwenhoek, elas Hollandis. Teda huvitasid ka suurendusklaasid. Leeuwenhoek'i suurendusklaasid olid üle maailma kuulsad, ta avastas mikroobid enda valmistatud suurendusklaasidega. Teised naersid teda ja pidasid seda valeks. Surivoodil kutsus ta oma sõbra enda juurde ja laskis saata kaks kirja kuninglikule ühingule.

Tema tööjätkaajaks oli L. Spallanzan. L. Spallanzan tegi tööks, et elu tekib elust, mitte surnud ainest, nagu teised teadlased arvasid. Ta tühistas loovjõu. L. Spallanzan sai Pavia ülikooli professoriks. Ta avastas, et mikroobid paljunevad pooldumisel. Tema vaenlane oli Ellisel, kes tahtis tema avastisi valeks ajada, kuid ta võitis selle.

Spallanzani järglaseks sai Louis Pasteur. Ta avastas, et pärmiseened muudavad suh-

ru alkoholiks. Pasteur avastas marutõve tekkimise põhjused. Ta suri 1895. a. Pasteur oli suur heategija.

Pasteuri järglane Koch avastas siberikatku batsillid ja nende eosed. R. Koch suri 1910. a. Ilja Metšnikov tegi kindlaks, et pimesool mürgitab organismi.

See teos on teaduslik raamat. Tegelasel selles teoses on kõik teadusmehed ja professorid. Raamatu algusest kuni lõpuni on kirjutatud teadusmeestest, nende elulugudest ja avastustest. Stiililt on see teos huvitavalt kirjutatud. Selle teose ülesandeks on tutvustada lugejat mikroobide avastajatega ja nende avastustega.

Hermann Löns, „Libahundid“. Noor-Eesti Kirjastus. Hind kr. 2.50.

Olin lõpetanud „Libahuntide“ lugemise, kui märkasin ajalehes teadet, et teos ilmuvat lähemal päevil. Ajaleht teadis ka, et teos kuuluvat populaarteaduslikku seeriasse. Peale tõlkija sissejuhatuse ja kommentaaride ei leidu aga raamatus kõige vähematki, mis võiks pretenteerida teaduslikkusele. „Libahunte“ tuleb tingimata pidada ilukirjanduslikuks teoseks Kolmekümneaastasest sõjast. Et täpselt registreerida ajajärgu sündmusi, pidanuks olema kirjutatud väejuhtide või vähemalt sõdurite elu jälgivalt. „Libahuntide“ tegelasiks on aga talupojad, kelle teadvusse pääsevad suurist lahinguist vaid kustuvad kajad.

Libahundid on harilik ajalooline romaan. Kaust tundub küll meie makulatuurirohkel ajajärgul romaani kohta liiga väikesena, kuid teosel on kõik sisulised romaani tunnused. Meie silmi ette manatakse lai pilt Saksa talupoegade elust Kolmekümneaastase sõja ajal. Sellel taustal näeme teose peategelase Harm Wulfi elu ja võitlusi. Saatust on talle armuline ja laseb teda olla õnnelikum mitmestki oma kaaslasest. Aga ajajärk levitab kõikjale hirmu ja õudust, ning Harmilgi on enam valusid taluda kui rõõme maitsta. Taltsutamata iseloom sisendab talle ägeda neimahimu ja see ongi peamiseks tõukejõuks tema ettevõtteis. Autor kahjuks ei süvene psühholoogilisse analüüsi ega lase meid täpselt jälgida, mis toimub Harmi hinges, võime seda vaid kaudselt järeldada, tema

ma tegudest. Viimaste puhul mõjub irriteerivana kinolikult kerge pääsemine raskeist seisukordadest. Kõrvaltegelaste arv ei ole suur, ka ei võimalda romaani lühidus neid näidata küllalt mitmepalgeliselt. Siiski mitmedki kujud, nagu Ul-isa ja Viekenludolf, mõjuvad küllalt elulistena.

„Libahuntide“ kompositsiooni ei saa lugeda eeskujulikuks. Ent see on puuduseks ainult osaliselt: mõnegi kõrvalekaldumise põhjustas tarvidus anda laiapiirdeline ajalooline maaling. Huvitav on Lönsi võte lõpetada iga peatükk mõne salmikesega. Ehkki need on enamasti vemmalvärsilised ega evi iseenesest mingit väärtust, tehakse nende kaudu kokkuvõtte kujutatud oludest. Teose stiil on julgelt realistlik, kaldudes kohati robustsustesse. Kujukalt esile manades sõja koledusi, evib raamat patsifistliku põhitooni, mis on kahtlemata üks positiivsus.

„Libahundid“ ei ole kirjanduslik chef-d'oeuvre. Temas ei sisaldu sügavaid ideid, ta ei evi ka kuigi suuri vormilisi voorusi. Aga ta on teos, mida kerge ja mõnus on lugeda ja mis ei kuulu väärtusetu ajaviitekirjanduse liiki. Ta lähendab meile mineviku inimesi, ta ei ole ideerikas, aga tema mõjul tärkab siiski mõnigi mõte. „Libahundid“ ei ole teos, mille tundmine on tingimata tarvilik, aga ta on siiski raamat, mille ilmumist tuleb rõõmuga tervitada.

K. Laigna.

A. Parts, L ä b i A a s i a s ü d a m e. Noor-Eesti Kirjastus, 1937. Hind. 2.—.

Meeldiva välimusega raamatut nähes huvitud tahtmatult teostaski ning asud õhinal lugema Sven Hedini reisikirjeldusi. Kuid pettud lugemise lõpetamisel: midagi nagu puuduks!

Eessõnas autor mainib, et raamat on määratud noorsoole; sellest järeldudes peaks noorsooraamatu lugeja vanus olema õige madal. Muidu ladus ja hoogus stiil on liiga lihtne ja — õpperaamatulik, lugemisel teravalt meenutades tavalist aineõppimist. Pealegi ainekäsitus on üldsõnaline, pealiskaudne ja puudulik süvenemiseks. Eriti tüütav on reisikirjelduste sarnasus: sageli võib osis peatükkes leida samase sisuga lauseid.

Parem on teose keel, mis on uudne, arusaadav ja vaba liigsest võõrsõnade kuhjumisest. See on teose vormilise külje kohta, kuid sisult pole see raamatuke paremgi. Reisikirjeldused jäätavad paljugi soovida. Kõneldakse rohkem Sven Hedini kannatusist kui tema muljeist ja kogemustist. Meelsasti sooviks lugeja teada uuriija märkmeid ja tähelepanekuid salapärasest maast Tiibetist, mille kirjeldused ühelt või teiselt autorilt on köitnud nii noorte kui ka vanade meeli.

Hoolimata puudusist on too reisikirjeldus noortele tõhus abiline maadeteaduse õppimisel ja vanadel õpitud teadmiste värskendamiseks. Ajaviiteraamatuna on ta tere-tulnud raamatukogu täiendaja.

A. Kasak.

Vera Poska-Grüntal, Naine ja naisliikumine. Elav Teadus nr. 58. Eesti Kirjanduse Selts, 1936.

Nimetatud raamat annab huvitava ülevaate naisküsimumusest. Raamatu esimene osa kujutab selle ajaloolist arengut, naise õigusi muistses Egiptuses, Kreekas ja Roomas, selle edasiarengut keskajal, esimesi naisõiguslasi, sulfražette ja lõpuks naiste olukorda tänapäeva ühiskonnas. On olnud palju üksikuid naisi, kes on suutnud võita endale üldise tunnustuse, kuigi naisi üldiselt ei peetud täisväärtuslikeks kodanikeks, nagu Sappho Kreekas, Jeanne d'Arc 100-aastase sõja ajal, Florence Nightingale XIX s. jt. Kuid seda rohkem tuleb hinnata neid naisi, kes valitsevate eelarvamuste kiuste suutsid läbi lüüa. Eriti huvitav on jälgida raamatu põhjal abieluõiguse ja naiste poliitiliste õiguste arenemist. Arengu algul olid naised asjad, keda mees ostis, praegu seisavad mees ja naine kõrvuti samaväärsete kodanikkudena. Me suudame vaevalt kujutella, kui palju pingutusi ja ohvreid nõudis selle saavutamise. Neist ohvritest ja pingutustest annabki see raamat hea ülevaate.

Teine peaosas raamatust käsitleb tänapäeva naiste probleeme. Praegu on jälle valitsev tendents: „Naine tagasi koju!“ See kõlab ju väga ilusasti, aga naiste ülekaalu tõttu on see vaevalt täiel määral teostatav. Nii on käsitletud naiste töö probleemi, töö-

kaitseesadusi naistele jne. Samuti leiab siin käsitlemist naiste hariduse küsimus.

Kolmas osa käsitleb naisliikumist ja selle arenemist, andes sellest huvitava ja kokkuvõtliku ülevaate.

Kokkuvõttes väärib see raamat lugemist; eriti maksaks temaga tutvuda meie õppival noorsool.

H. Eliaser.

F. Dreverk, Jeanne D'Arc. Suurmeeste Elulood. Eesti Kirjanduse Seltsi väljaanne.

Jeanne D'Arc, Prantsusmaa rahvuskangelane, on leidnud kirjanduses laialdast käsitletu. Enamik sellekohaseid raamatuid annab Jeanne D'Arc'i kuju edasi moonutatult ja ei pea kinni tõsiasjust. Väikene osa Jeanne D'Arc'i elulugu kirjeldavaid raamatuid on kirjutatud tõeoluliste andmete ja vanade dokumentide põhjal, et anda selget pilti Jeanne D'Arc'ist kui tõelisest rahvuskangelasest.

Eesti kirjanduses on ilmunud sama ainet käsitlev raamat F. Dreverkilt. Oma biograafilises teoses „Jeanne D'Arc“ püüab F. Dreverk anda võimalikult tõele vastavat kuju Jeanne D'Arc'ist. „Jeanne D'Arc“ on kujutatud tõeliste sündmuste ja ajaloo-allikate põhjal, andes meile ühtlasi ka ülevaate Prantsusmaa olukorrast 100-aastase sõja kestel.

Raamatu esimene osa, ajalooline sissejuhatus, tutvustab meid Prantsusmaa ja Inglismaa poliitilise vahekorraga. 100-aastase sõja teisel poolel kerkib esile Jeanne D'Arc, lihtne talutüdruk Domresnyst. Selles lihtsas talutüdrikus peitub määratu suur usk ja isamaa-armastus, mis lasevad tal korda saata otse imetegusid. Jeanne D'Arc lööb tagasi inglased Orleansist, mis on nagu Lõuna-Prantsusmaa võtmeks, ja vabastab kindlusi vaenlaste vägedest. Jeanne D'Arc muutub sellel Prantsusmaa laokiloleku ajajärgul nagu Jumalast saadetud päästjaks ja

rahvahulgad tunnevad suurt aukartust tema vastu. Sama ruttu, kui Jeanne D'Arc tõusis kangelaseks, langeb ta jälle. Jeanne D'Arc kuulutatakse nõiaaks ja mõistetakse tulesurma. Alles hiljem tõstetakse ta uuesti ausse ja kuulutatakse isegi pühakuks.

Käesolevat raamatut tuleb hinnata, sest ta püüab näidata meile moonutatud Jeanne D'Arc'i kõrval tõelist Jeanne D'Arc'i kui ajaloolist isikut. Kohati tundub aga selleski teoses, et selles kirjeldatud Jeanne D'Arc'i ei saa hästi kujutleda kord elanud inimesena. Huvitav on siiski võrrelda teoses kujutatud Jeanne D'Arc'i Bernhard Shaw „Püha Johannaga“ või Fr. Schilleri „Orleansi neitsiga“. Meie leiame palju ühiseid jooni ja sündmusi, kuid ometi on nimetatud teoses Jeanne D'Arc'i kuju palju vähem mõeldav kord tegutsenud inimesena. Raamatuga võib üldiselt rahule jääda ja tuleb hinnata ka ta ajaloolist külge, mis annab meile hea kujutluse tolleaegselt Prantsusmaast, tema valitsejaist ja elanikest.

K. Mullas.

R. Kipling, Julged merimehed. Looduse Kuldraamat nr. 19.

Hellitatud miljonäripoeg sõidab oma hauge emaga New-Yorgist Euroopasse. Poiss on ristiks kogu reisisaskonnale. Ühel päeval pühib tugev lainetus poisi üle parda. Teda peetakse surnuks. Tegelikult aga tõmbab üks kalurijulla ta pardale, ja ta võetakse kaasa kalastusretkele. Kõvakäelised kalurid teevad hellitatud poisist täismehed.

Need on mehed, kelle saatuseks on meri ja mille vägev mõju hoiab neid oma võimuses. Omapärased tegelased ja tegevustik teevad teose algusest lõpuni huvitavaks. Kogu teos on pühendatud tegevale-mehisele elule, kusjuures ei puudu ka huumor. Teos on kindlasti parimaid „Looduse Kuldraamatute“ hulgas.

E. Pertlem.

TRÜKIVEA ÕIENDUS.

Käesoleva numbril luuletuses „Laup tal madal“ lk. 273 tuleb viimast laulurida lugeda „kurrud laubal madalal“.

Rahvusvahelise Õpilaste Kirjavahetuse Eesti Büroo teateid

L. Kivimägi

Hollandi Rahvusvahelise Õpilaste Kirjavahetuse Büroo on saatnud Eesti Büroole kutse osa võtta 31. juulist — 14. augustini s. a. Noordwijk'is, Hollandis peetavast rahvusvahelisest noorte kogumisest, mida korraldab Vereeniging voor International Jeugdverkeer. Kogumise eesmärgiks on lähendada mitmesugusest rahvusest noori ja võimaldada tundma õppida hollandi elu.

Elamine toimub selleks eriti ehitatud kodus, mis asetseb otse dününide äärel 20 minuti tee mererannast.

Osa võivad võtta poisid ja tütarlapsed, kes on 16—23 a. vanad.

Osavõtukulud on kahe nädala pealt Inglise rahas arvatult £ 2 13 sh. Kes soovivad osa võtta ekskursioonidest Amsterdami, Rotterdami, Haagi, Leideni, Zuydersee piirkonda ja skautide ülemaalsele jamboreele, neil tuleks £ 2 lisakulusid.

Soovijail tuleks sellest teatada Eesti Büroole hiljemalt 10. juuniks, kes soovi edasi saadaks Hollandisse.

Büroo avaldab allpool paar õpilaskirja välismaalt; üks saabus Šveitsist Tall. L. P. Kaub.-kooli ja teine Tall. L. II T. Keskkooli.

· April 19, 1937.

Dear Unknown Friend,

I am a seventh grade pupil of the E. A. Brayton School.

My age is 13. My birthday comes November 28 th. One year my birthday came on Thanksgiving Day. I received an honor roll pin in 1936 at school which I appreciated very much.

Our State, Rhode Island, was celebrating its threehundredth anniversary last year. In the same year our President visited our State. I would like you to send me some news of yourself and country which you think are interesting. I would also like to have your photograph. Hoping for a return letter.

I remain,

Your Friend.

Zürich, den 14. April 1937.

Lieber Kamerad!

Dein netter Brief hat mich sehr interessiert.

Unsere Frühlingsferien begannen am 25. März und dauern noch bis zum 20. April.

Bei uns hält jetzt der Frühling seinen Einzug. An Bäumen und Sträuchern kommen die grünen Blätter zum Vorschein. Vorgestern sah ich die ersten Schwalben.

Am 18. und 19. April haben wir in Zürich das Frühlingsfest, Sechseläuten genannt. Am Sonntag wird es einen grossen Umzug geben. In einem bekränzten Wagen wird der „Winter“ mitgeführt. Dieser ist aus Holz, Stroh, Watte und Feuerwerk gemacht und sieht aus wie ein riesiger Schneemann. Am Montag findet dann das eigentliche Fest statt. Der Schneemann wird bei uns „Böögg“ genannt. Viele Arbeiter schichten am Montagvormittag einen grossen Holzhaufen auf. Mitten drin wird auf eine Stange der „Böögg“ gestellt.

Am Nachmittag gibt es wieder einen Umzug und am Abend punkt sechs Uhr wird der Haufen angezündet. Um das Feuer herum galoppieren berittene Männer, die kostümiert sind. Dazu läuten die Kirchenglocken. Wenn es dem Schneemann auf der Stange zu heiss wird, fängt er an, mit Geknalle auseinander zu fliegen. Bald ist nur noch ein glühender Aschenhaufen zu sehen. Die Leute geben dann heim und freuen sich, dass der Winter verbrannt ist. —

Am andern Tag geht die Schule wieder an, und wir haben viel zu arbeiten. Ich komme jetzt in die zweite Klasse der Handelsschule und beginne damit das neunte Schuljahr.

Wenn das Wetter schön ist, gehe ich Schmetterlinge fangen. Hat es bei Euch auch solche?

Da Du Markensammler bist, schicke ich Dir diesen Brief mit der Flugpost.

Ich wünsche Dir viel Glück bei den Examen und grüsse Dich freundlich.

„Tuleviku Rajad“ 1936./37. õppeaastal

SISUKORD

A. ARTIKLEID HARIDUSEJUHTIDELT JA KIRJANIKELT.

	nr.	lk.
J. Estam, ülikooli õppejõud — Raamat sõbrana ja vaenlasena	11	15
Kol. A. Jaakson, haridusminister — Kindel tahe viib võidule	11	2
Ed. Kansa, direktor — Noored austavad korda	12	33
O. J. Kiisel, riigikoolival. direktor — Edu saladus	11	4
K. Koljo, direktor — Õige tee vabadusele	16	163
O. Luts — „Kevade“ saamisloost	15	146
M. Raud, haridusnõunik — Esimesel jääl	13	65
A. H. Tammsaare — Noored ja tulevik	12	34
Kol. J. Vellerind, HM-i noortejuht — Radade valik	15	130

B. ÜLDKIRJUTUSI, JUTTE, JUTLUSI, MALESTUSI JA MATKAKIRJU.

A. Aret — Tegude arveraamat	14	103
„ Sedelite-menetus	14	121
J. Aunver — Nad said üpris rõõmsaks	14	97
J. Bergmann — Sügisene argipäev Paides	12	45
H. Eliaser — Ühe perekonna saatus	13	74
Roopi Hallimäe — Viimsed hetked	11	26
„ „ Aga haud oli tühi	17	193
„ „ Tema hoiab su hinge	14	99
„ „ Süda aastate väraval	15	130
E. Hollmann — Koolikooperatiivid	14	120
Ilmar ise — Maa hing	19	275
E. Ilmre — Elu muinasjutt	15	153
„ Kevade tulek	17	194
V. Jaaniste — Muusika ja laulu tähtsusest	15	148
F. K. — Sport ja armastus	14	108
J. K. — Abinõu	17	200
K. K. — Kas on teostatav maailma rahu	11	21
U. Kasemets — Unustatud vekslipaber	15	138
Noss Kippel — Kolm tarka	11	13
J. Kross — Üheksakililine kroon	14	113
K. L. — Westholmi gümnaasiumi juubelist	16	171
H. Lagerist — Novembrikuu õhtu Tüiril	13	78
M. Laos — Vabaduspäevaks	16	162
V. Lasberg — Jõulumeeleolu õpilasperes	14	101
L. Leivategija — 30 aastat eesti tütarlastekooli	13	83

	nr.	lk.
Emma Liiv — Haige ema	16	176
" " Haige ema	17	209
" " Leppimus	13	79
A. Luht, Miks töötame?	14	118
H. Lumet, Minu kahekordne äpardumine	16	168
A. Luts, Kevad ja töö	18	229
K. Meikop, Saa paremaks	12	42
K. Mihkla, Koidula õpilasena	11	17
" Monument A. H. Tammsaarele	12	38
" Raskeim õnnetus meie koolielus	18	227
" Õppiva noorsoo suviseid ülesandeid	19	257
H. Must, Eelistan maaelu	13	73
G. N., Emile Coué ja tema õpetus	16	175
Nemo, Mida sisaldab nüüdisaja noorte aatemaailm?	14	104
H. Nuudi, Ja kirjutasid seinale	18	225
M. Nõges, Rattamatk	19	269
K. Oja, Mõtteid tõelisest rahvuslikust tööst	15	150
A. Paosalu, Ei iialgi	13	67
J. Peegel, Karmid rannad	19	262
H. Pukk, Noorte osa rahvuslikus töös	13	70
R. Pärn, Vana tuulesell	14	112
E. Pääro, Sajune püha	11	19
R., Matkamuljeid soomlaste maal	11	7
V. Ramul, Tugevast inimesest	13	67
H. Randla, Pilved	15	151
E. Raud, Rõõmu- ja murelilled	12	54
L. Raun, Hõimutöö mõte	11	6
L. Rimmel, Raamat	17	208
P. Rinne, Kuidas kujundame oma iseloomu?	12	35
M. Roosaare, Unelm	14	107
Laap Rähnund, Võitlus ja rahu	15	141
A. S., Haapsalu	19	274
R. Saluri, Miks õpime?	12	55
J. Saarman, Elu kasvatavast mõjust	16	162
J. Sarva, Sinilind	15	142
L. Sekker, Kodukaunistamine ja noored	14	116
A. Sirman, Mida õpetab elu?	15	134
R. Sütelmäe, Miniatuur-legend	15	138
L. Tangsoo, Karskus ja tänapäeva keskkoolinoorus	15	131
Sva, Sirge selg — sirge iseloom	18	233
Toimetus, Direktor Otto Joh. Kiisel 50-aastane	11	3
" Lühijuttude võistlus	15	145
" Tervitus kirjanik Lutsule	15	145
L. Toomsalu, Minu armsaim ajaviide	13	84
R. Toone, Koolinoortega Berliinis	12	48
I. Tüllil, Õpilane raamatu sõbrana	12	41
H. V., Teater ja kino	13	77
Kr. Valtenberg, Öhtu kodutalus	16	172
Vesteid	13	86
A. Vinkel, Saaremaast ja saarlasest	19	259
R. Volk, Õpilasena Vabadussõjas	12	44
J. Välge, Mõningaid tõdesid ja soove	17	199
Õpilane Palamuselt, Oskar Lutsu tegelasi tõsielus	15	146

C. LUULETUSI.

K. Abel		14	98
A. Aret		13	69
K. Ahven		19	273
Roopi Hallimäe	11, 18; 14, 102; 16, 165;	17,	204
E. Herm		19	258
A. Kaal		19	259
K. Keul		16	181

	nr.	lk.
Aug. Kalvi	11	14
Ed. Kansa	15, 140 ja 141; 16, 182;	17, 211
E. Kook	16	174
J. Krõlov, tõlk. Ed. Kansa	12, 40; 13, 72; 13, 81; 14, 111;	15, 137
Lea	18	242
L. Metsasto	19	276
V. Mõtus	11	9
V. Naber	17	195
E. Noorkukk	16	162
E. Nurk	12	40
Irene Ranne	11, 12; 12, 47;	15, 151
Rain Rebas	13, 66; 15, 131;	18, 229
V. Rooneem	18	242
A. Stanovitš	11	12
J. Talve	12, 39; 15, 134; 17, 193	ja 199
Tepe	13, 76	ja 78
T. Vee	17	207
*	19	271

D. VOISTLUSTÖID.

K. Allik, Eesti majanduselu suund ja väljavaated	16	166
Tänapäeva noorte huvialad	18	234
A. Eller, Eesti majanduselu suund ja väljavaated	18	230
R. Leol, Noored, austage vanu kombeid	17	205
I. Liivoja, Tundmatu kangelane	19	272
J. Rebane, Rahe	19	264
E. Pürge, Väikese sündivuse tagajärjed	18	239
A. Püssa, Eksam	18	243
I. Sulg, Perpetuum mobile	19	277
A. Vinkel, Eesti majanduselu suund ja väljavaated	17	196

E. ERI NURGAD.

Keelenurk, toimetaja mag. Joh. Aavik	11, 28; 13, 69; 14, 123; 17, 213
Kirjanduse arvustusi	12, 64; 13, 97; 16, 189; 17, 218; 19, 283
Loodussõbra nurk	12, 57; 15, 154
Mõistatusi	12, 63; 13, 95; 14, 128; 15, 161; 16, 187; 18, 251
Noorimate suleharjutusi	15, 155; 16, 182
Rahvusvahelise Õpilaste Kirjavahetuse Eesti Büroo teateid, toime- taja L. Kivimägi	11, 30; 13, 96; 16, 190; 17, 224; 18, 256; 19, 287
Ringvaade koolielust ja õpilaste isetegevusest	11, 29 ja 33; 12, 59; 13, 93; 15, 160
Spordinurk	13, 94; 14, 125; 15, 154; 15, 158; 16, 185; 18, 255
Tehnika	11, 23; 13, 90; 15, 156; 16, 183; 17, 212; 18, 252; 19, 280
Tütarlaste nurk	12, 56; 14, 126; 16, 188

„Tuleviku Rajad“ ilmuvad üks kord kuus (välja arvatud juuni, juuli ja august).
 Tellimishind kr. 2.— kogu õppeaastas, 90 snt. sügispoolaasta, 115 snt. kevad-
 poolaasta. Üksiknumber — 25 snt. Vastutav tegevtoimetaja: Karl Mihkla.
 Toimetus: Joh. Aavik, Harald Jänes, Otto J. Kiisel, Hugo Lepik, Oskar Parlo,
 Helene Tamverk, Aleksander Vaigla. Väljaandja: Eesti Keskkooliõpetajate Kogu.
 Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Sakala 51. Tarvitamata käsikirju
 alal ei hoita. Käsikiri saadetakse tagasi, kui selleks on lisatud mark.